

Inv. 2153

VASILE C. OSVADĂ

7.5.213

MATERIAL

PENTRU

SOLUȚII ECONOMICE

6

CLUJ.

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „ARDEALUL.

1923.

2153

~~2153~~ ✓

VASILE C. OSVADA

Stampa circulară: ~~2153~~ 21516

MATERIAL

PENTRU

SOLUȚII ECONOMICE

09/661761

An. 27.076/67

domnule Victor Pontescu:
daca nu ne-am putut
intelege la oalta - poate
ne-or asambla cate unu!

Harig

CLUJ,
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „ARDEALUL”
1923.

BD283303

9 (R) 1920/1923
33 (R) 1920/1923
33 (R) 1920/1923 - 898
33 (R) 1920/1923

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂRĂ
BUCUREȘTI
COTA 156 250

336.5 (R) ✓
33 (R) 1920

Rc 251/12

921/04

B.C.U. Bucuresti

C20045317

Un cuvînt de lămurire.

Paginile ce urmează, nu au pretenții și nu ascund rezerve.

Tot ce se găsește în ele — pe lângă datele și situațiile fixate, nu — sunt de cât crîmpeie rupte din un suflet frămîntat de o largă experiență de viață.

Poate, azi coborîrea lor pe hîrtie să slujească îndemnul, de a atenua patimi politice, ca locul lor să-'l ia preocupările de ordin social și economic.

În ori ce caz — scriitorul acestor pagini, ar dori să fie înțeles cum a crezut și judecat cum a scris.

Criza prin care trece azi consolidarea întregului stat român și în special criza acută de care suferă viața noastră economică, are la temelie un întreg complex de cauze directe și indirecte, interne și externe.

Ori cum am privi însă această mare problemă, nu găsim alte posibilități de cercetare decât în analizarea *cauzelor*, ce-au determinat *efectele*.

În cercetarea acestora, credem că dacă nu ne-am mărgini în hotarele țării întregite de azi, am greși tot atât de mult ca și atunci, când am recurge numai la rezultatele bogatelor și aprofundatelor studii făcute de economiștii și sociologii mondiali, care aproape fără excepție au fixat concluziile lor pe urma observațiilor și studiilor, la care au supus fenomenele sociale și economice rezultate din trecutul și din prezentul *situațiilor date la ei acasă*.

Un transfer al acestor concluzii și o încercare de-a aplica soluții identice, chiar când și la noi în țară s'ar constata aceleași efecte, prezin-

tate de crizele similare ale vieții economice dela noi — credem că ar fi greșit și ne-ar duce la o „adaptare“ la fel ca acea pe care o facem decâteori introducem, mai mult sau mai puțin constituțional, câte un sistem, sau promulgăm câte o lege — pe care am copiat-o din Franța, Germania, Belgia și Italia.

Trebue să nu scăpăm din vedere faptul că sistemele și legile pe care ne complacem să le transferăm la noi din streini — ca să aibă aceleași rezultate, — ar trebui să avem înfăptuită *minunea* ca și cetățenii României întregite să fie exact la fel cu cetățenii din țara cărora au fost importate.

Economistul *John Maynard Keynes* ajunge la concluzia că viața economică a Europei centrale, ca și a apusului, se durează, de pe la anii 1870, pe o serie de minciuni în mare parte făptuite în temeiul de transferări sau adaptări nepotrivite.

Desigur că vom căuta să pătrundem, și să înțelegem procedurile, elementele și sistemele *de cercetare*, întrebuințate de frunțașii sociologiei și economiei, ori în care țară s'ar găsi și la ori ce concluzii și programe ar fi ajuns.

Dar *diagnoza* lor, ori cât am aprecia-o, nu se va putea transfera asupra *bolnavului nostru* din simplul motiv că la noi în țara întregită *alte sunt cauzele*, alte sunt bolile *ce-au creat efectele*, sub care geme viața noastră socială și econo-

mică. Va trebui dar să încercăm *diagnostizarea propriului nostru bolnav*.

Numai cercetând cauzele speciale, ce au produs la noi, poate aceleași maladii economice și sociale ca și în alte țări, vom putea ajunge la fixarea soluțiilor efective.

Din aceste motive, în paginile ce urmeză, în-
grădim în lăuntru hotarelor țării întregite toate
cercetările noastre. Insemnăm exclusiv fenomene
din viața *noastră* economică și socială și nu
complicăm expunerea nici măcar cu *compara-
țiile* ce le-ar oferi alte țări, deși întâlnim mai
mult sau mai puțin efecte și crize similare. Și
asta pentru motivul că noi credem că aici la
noi în România întregită *alte fiind cauzele*, boala
noastră economică și socială, cere după diag-
noză alte soluții, dacă îngăduiți cuvântul: cere
soluții naționale românești.

SITUAȚIA DE PÂNĂ LA RĂZBOIUL MONDIAL.

Importanța economică a neamului românesc, până la războiul mondial, a fost fatal să fie redusă aproape numai la acoperirea trebuințelor individuale dela o zi la alta. Și asta în primul rând, în urma faptului că acest neam era sfârticat de hazardul trecutelor vremi, așa fel că în preajma războiului mondial se găsea sub *opt* stăpâniri: românească, rusească, austriacă, ungurească, sârbească, bulgărească, grecească și italiană.

Ca entitate românească — cum nu ne puteam afirma politicește — tot așa numai cu greu puteam scoate capul în brăzdările sau întru crearea și întreținerea unei vieți economice și sociale cu sorți de a conta în conernul contribuțiilor de acest fel a altor neamuri și a altor state.

Vechiul regat român până la războiul mondial avea pentru cetățenii săi abundente și lesnicioase izvoare de venit, date fiind: puterea de muncă și temperamentul populației, dar mai ales

fecunditatea producției, ce o oferă solul și subso-
lul vechiului regat, fără să ceară cetățenilor prea
mult efort. Nici nu se incresta că România veche
nu se preocupă de mari probleme sociale și eco-
nomice, atunci când cerealele și petrolul ro-
mânesc produceau, după îndestularea înbelșugată
a nevoilor interne, averi cu nemiluita, pe care le
vărsa străinătatea, ce prelucra și exploata aceste
produse brute în cadrele înaintatelor lor sisteme
de acționare socială și economică.

Aici ar putea intra paranteze de argumen-
tații în serii întregi.

În acest duim de bogăție și îndestulare,
era fatal ca sistemul de guvernare, administrația,
legiferările, împărțirea justiției, instrucția etc. să
nu formeze obiect de prea multe frământări.

Toți câți puteau avea un cuvânt în dirigu-
irea și administrarea țării se simțiau bine și prin
urmare lipsea stimulentele cercetărilor de cauze,
căci efecte *desagreabile* nu existau.

Când suflul înțelegerii că totalitatea ome-
nirii are drept la o viață cetățenească, având la
temelie libertatea, egalitatea și frățietatea — a
fost importat și în vechiul regat, s'a dat istoriei nea-
mului pagini alese cu faptele anilor 1848—1866.
Vechii boieri ai țării și crescuții lor buni ne-au
lăsat pilde de mărețe abnegații pentru dragostea
de neam și de țară.

Dar anul 1907 și mai ales hotărârile cor-

purilor legiuitoare dela 1915 și 1917 care au făcut prima spărtură în teoria sacro-sanctității dreptului de proprietate fonciară rurală — au pus în lumină că tranziția era prea bruscă, ceea ce explică, până la punctul feudal, atitudinile și argumentațiile dep'atunci.

Cât era de puțin ponderoase problemele sociale și economice pentru vechiul Regat, ne-o arată în trecut la fiecare pas felul de a fi al frunțașilor țării, pe ai căror părinți i-au boierit calitățile, îndrăznelile sau apucăturile lor *individuale*.

Pe vremuri Brâncovenii și alții boieri împrumutau bani nemeșilor feudali unguri din Transilvania și la vremuri de grea cumpănă se aciuiau unii la alții. Mai târziu copiii de *pripas*, cum era și Tudor Vladimirescu, ajungeau cu cerealele și vitele boierilor până la Budapesta, Viena și Hamburg — fără ca cineva să-și fi dat seama de rolul economic ce trebuia să-l aibă, cel puțin în Europa Centrală, bogățiile nesfârșite atât în materii prime cât și în brațe de muncă ale vechiului regat.

Când în Vechiul Regat s'au descoperit și imensele bogății sbucnite ca din senin prin sondele de petrol — întreaga importanță economică asigurată prin organizații și exploatari raționale, au deservit'o capitalul material și intelectual — *strein*, în preponderență german.

Mai târziu, când ne-am amăgit că ia parte și țara prin esepții săi la producție și la punerea în valoare economică a acestei bogății naturale — ne-am pomenit cu specialiști preocupați în primul rând de lansări de acțiuni petrolifere.

În astfel de condiții, când marile masse țărănești, până la reforma agrară, n'aveau cuvînt în economia țării, decât doar în timpul din urmă cu ajutorul Cooperației și aceasta prea centralizată și prea supusă organelor de esecutivă ale Ministerelor — a fost fatal ca Vechiul Regat să nu-'și poată împregna în țară și să nu-'și poată reliefa în Străinătate importanța economică, ce de fapt o întruchipa.

Sistemul de guvernare, luptele politice și legiferările Vechiului Regat, practicate în cursul vremilor a fost fatal să-'și poarte pecetea acestor stări de lucruri chiar și după Unire.

Cum Unirea ne-a înmulțit și ne-a creiat o întregă serie de noi probleme economice și sociale — ce nu-'și mai pot avea soluțiile potrivite în vechile cadre și discipline — a fost fatal să se producă disenziuni și nepotriveli de mentalitate până să se ajungă în țara întregită la aparențe de luptă între frați, tocmai pe chestiuni economice și de sistem de guvernare.

Asupra situației economice și sociale de până la războiu a fraților *Basarabeni* nu insistăm aici prea mult. Căci acolo situația de până la

Unire nu prezintă prea multe complicații, — de vreme-ce autocratismul țarist nu îngăduia nici măcar să se întrevadă, cum ar fi acționat basarabenii, *dacă* erau mai liberi în acțiunile lor sociale și economice.

Imperiul rusesc, în urma necuprinselor întinderi și prin urmărire în lipsa ori cărei posibilități de rânduire a unei vieți economice organizată — oferea *individual* fie-cărui cetățean prilejuri de bună-stare economică, dar nu îngăduia nici o acționare economică, decât doar în puterea colosului de bogății cumulate ca țară și nu ca individ sau neam.

După răpirea a doua a Basarabiei — a fost fatal ca puținii factori economici modești ai neamului nostru, să-și caute și să-și găsească ocrotirea intereselor individuale și materiale în o atitudine congruentă cu intențiile țariste. Sau mai corect a fost mai confortabil și mai rentabil ca acești factori să se inglobeze în inerția economică a imperiului moscovit, decât să se afirme în o viață economică independentă națională, pe care, pe lângă alte dificultăți, ar fi fost nevoiți să o creieze singuri. Și nu fie care om bogat în averi materiale sau chiar intelectuale, poate să fie un creator sau chiar și numai un modest colaborator al unei creații.

Așa fiind — după-ce deținătorii români de averi intelectuale și materiale — *cu câteva excepții*

onorabile — s'au încadrat sistemului dat, importanța economică a românilor basarabeni nu poate forma obiect de studiu în aceste pagini.

Mai complicate să prezintă situația sub raport social și economic la neamul nostru din *Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș pe de o parte și Bucovina pe de altă parte.*

Asupra acestora vom insista mai mult — lărgind chiar cu unele abateri, cadrele acestui scris, ca să înmulțim prin aceasta elementele de judecată.

În cursul vremilor, repețitele revolte țărănești de aici au fără excepție la baza lor cauze economice. Chiar și revoluția lui Horia, pe care ne place să o socotim ca o manifestație națională, are la bază reclamarea drepturilor de pășunat, focărit și a lemnului de construcție din pădurile erariale și feudale — drepturi consfințite prin tradiție, dar la un moment încălcate de vremelnicii stăpâni.

Jalbele și reclamațiile de tot felul au fost nesfârșite, toate înse ca și revoltele porniau exclusiv numai din pricini economice și sociale ținute în cadre primitive și privind mai ales chestiuni alimentare sau drepturi de posesie ori proprietate.

Cum întreaga viață a poporului nostru se desfășura numai în sate și prin rariștile codrilor ce ofereau pășuni — noi am ramas departe de

frământările economice și sociale mai mult sau mai puțin conștiente, mai mult sau mai puțin organizate — la orașe, de unde noi am lipsit cu desăvârșire.

Această absență a noastră din orașe și târgușoare *nu ne-a îngăduit să avem probleme economice și sociale* mai complicate, cum nu ne-au dat nici posibilitățile de dezvoltare economică. Organizarea breslelor — a vechilor țehuri desființate și lipsite de privilegiile lor foarte mari abia prin legea ungară dela 1872 art. VIII., nouă ni-a fost cu desăvârșire streină.

Și în vreme ce membrii acestor organizații și ai claselor privilegiate de nobili, își asigurau toate avantajele duse până la monopolizare — noi rămași pe din afară, în satele noastre formam doară plebea menită să fie exploatată de aceste organizații și de toți câți frământau probleme economice și sociale și pentru noi, dar fără noi.

Asupra organizațiilor de bresle — țehuri, foste în ființă la noi din veacul al XI până la 1872 avem o bogată bibliografie din care amintim: L. Szádeczky: Din istoria țehurilor în Ungaria, două volume, 1890.; H. Finály: Contribuțiuni la istoria țehurilor din Cluj. Anuarul Muzeului Ardelean V.

În general aceste organizații erau ale industriașilor și în mică parte ale negustorilor stă-

pâni, care în cursul vremii își câștigaseră, pe lângă privilegiu și drepturile fără apel de a hotări pe cine să primească să învețe meseria ori comerțul și dreptul de a elibera brevetele, cui voiau ei.

Cum importanța și puterea acestor organizații era recunoscută până și de domnitorii ce s'au succedat și cum în părțile azi alipite României nu erau recunoscute de cât trei națiuni: unguri, secui și sași — a fost fatal ca neamul nostru să nu poată avea reprezentanți în munca industrială și comercială și astfel să nu poată pătrunde în lăuntrul zidurilor cetăților și în interiorul orașelor și târgușoarelor, în care întreaga viață economică și socială era în stăpânirea țehurilor.

Drepturile claselor privilegiate de nobili, mari și mici sunt pe deplin cunoscute. Ca un specimen reproducem aici din Diploma Leopoldină din anul 1691 dată pentru Transilvania numai punctul *al cincilea**) :

„Pentru toate funcțiunile, care sunt trebuincioase, fie administrației politice, fie celei justițiare ori *celei economice*, vom întrebuița indigeni Transilvăneni, anume: *Unguri, Secui și Sași*, fără privire *la religiune*; nici nu vor fi luate în considerare națiunile externe, *nici celea*

*) Vezi: Eugen Brote: Chestiunea română în Transilvania și Ungaria.

„socotite, împreună cu noi, printre cele streine și
„incapabile pentru aceasta, nu vor avea prefe-
„rință la onoruri și funcțiuni...“.

Abia în frământările umanitare și în luptele pentru libertate, egalitate și frățietate ale anului 1848 se ivesc și la noi timide încercări — mai mult cu titlu de imitație decât de conștiință — de a fixa și pentru preocupările neamului nostru probleme economice și sociale.

Astfel în petiția Adunării Naționale dela Blaj — adresată Impăratului la 17 Maiu 1848*) găsim următoarele postulate:

la p. 3.: „De vreme, ce națiunea română a
„ajuns la conștiința drepturilor individuale ale
„omenirii, ea cere neamânată *desființare a robotelor*
„fără nici o despăgubire din partea țaranului ce
„are să fie emancipat...“ și „cere totodată și
„desființarea zecimei ca a unui mijloc de contri-
„buțiune nedrept și stavilitor pentru economia
„țării“.

la p. 4. „Ea cere desființarea tuturor asocia-
„țiunilor și corporațiilor comerciale (sic!) privi-
„legiate (țehurilor) prin urmare desăvârșită liber-
„tate *industrială* și comercială.

la p. 5. „Ea cere desființarea vămilor și a
„tuturor celorlalte stavile din calea comerțului
„cu țările vecine, apoi desființarea contribuției

*) Vezi G. Barițiu: Părți alese din Istoria Transilvaniei.

„îndoite pentru cultura de vite, care, din pricina
„lipsei de pășune în interiorul țării, se face în
„invecinatele Principate-Dunărene.*)

la p. 6. „Desființarea zecimii asupra metale-
„lor care se exploatează în patrie și aceiași îndrep-
„tățire atât a metalurgilor (sic!) cât și a urba-
„riarilor, întru cât privește măsurarea teritoriilor
„pentru mine*).

la p. 11.: „Numirea unei comisii mixte pentru
„cercetarea și deliberarea tuturor plângerilor po-
„porațiunii rurale privitor la procesele agrare,
„silvice și teritoriale și aceasta atât în comitate,
„districte și scaune cât și pentru teritorul Con-
„finiului militar*.)

la p. 14. „Purtarea de o potrivă a sarcinilor
„publice în proporțiune cu proprietatea fiecărui
„locuitor al țării, fără escepțiune, și totala des-
„ființare a tuturor privilegiilor“.

Un an mai târziu din „Petiția generală a
fruntașilor români din Transilvania, Ungaria,
Banat și Bucovina către Impăratul (25 Februarie
1849) lipsește cu desăvârșire înșiruirea de pos-
tulate economice și sociale și prin cele 8 puncte
ale petiții se reclamă: Unirea românilor în o
singură națiune autonomă sub sceptrul Austriei,

*) Aceste postulate fiind izvorite din situații efective
în țara noastră, bate la ochi neclaritatea, de sigur o ur-
mare a recentelor preocupări cu problemele economice
mai complicate.

administrație națională autonomă din punctul de vedere *politic și bisericesc*, congres general, alegerea unei căpetenii naționale, a unui cap bisericesc, a unui senat român, organizarea administrației, instrucției și introducerea limbei naționale în chestiunile ce privesc pe români și în sfârșit un congres general anual, reprezentarea românilor în parlamentul austriac și instituirea unui organ al națiunii în Ministerul Imperial Austriac și luarea titlului din partea Impăratului de „Mare Duce al Românilor“.

Prin urmare nimic din postulatele economice și sociale solicitate cu un an în urmă.

La fel nu se atinge nici o problemă economică și socială în acele 18 puncte ale „Propunerii de împăcare făcută Românilor de guvernul lui Kossuth în anul 1849“ *).

În *Autograful împăresc din 15 Iunie 1863* prin care, convocându-se și îngăduindu-se deschiderea dietei Transilvaniei pentru 1 Iulie 1863 la Sibiu — se amintește în seria de „proiepte de legi“ în ultimul rând — p. 11 — și „înființarea unei bănci de ipotecă“. Altcum nici o altă problemă economică și socială nu se ridică.

În același an înse s'a votat „Legea Transilvană pentru egala îndreptățire a Națiunii Ro-

* Vezi : Eug. Brote op citat.

mâne (26 Octomvrie 1863) în care prin § 3 se codifică pe cum urmează:

„Cele patru națiuni recunoscute prin lege și anume: națiunea Maghiarilor, Săcuilor, Sașilor și a Românilor, față una cu alta sunt pe deplin egal îndreptățite și ca atari se folosesc în sensul Constituției Transilvane de asemenea drepturi politice.

„Liberul esercițiu religionar, precum și egalitatea de drept cetățenesc și politic a tuturor locuitorilor țării fără distincțiune de naționalitate și confesiune nu suferă prin aceasta nici-o restringere“.

Ca să oferim un element de judecată, în ce privește profesiunile esercitate de fruntașii Transilvăneni, care duceau lupta națională între anii 1848—1890 amintim aici că „Petiția alor 1493 români din Transilvania supusă M. S. Impăratului în audiența dela 31 Decemvrie 1866“ a fost iscălită de 554 preoți (episcopi, canonici, proto-popi, preoți) de 171 învățători, de 109 proprietari de clasă mijlocie, 41 proprietari de mine de aur și argint (moți) și 21 comercianți total 887; restul până la 1493 au fost: profesori, advocați, scriitori, primari, notari, industriași, proprietari mici din orașe și sate și agricultori — după o clasare ce-o găsim la pag. 109 din Op. citat a lui Eugen Brote „Chestiunea Română în Transilvania și Ungaria“.

Și din acest tablou de iscălituri avem o nouă probă că, nu numai în trecutul îndepărtat dar nici măcar acum vreo 50—60 ani, nu aveam reprezentanți ai activității pe terenul economic. Întreg complexul problemelor noastre politice, culturale, sociale și economice fiind deservit de munca mai mult entuziastă a câtorva profesori, scriitori, avocați și a preoțimei și învățătorimii noastre.

Ne lipsia cu desăvârșire clasa marilor proprietari, clasa privilegiată a nobililor și tot așa ne lipseau, din pricinile deja arătate, cei care ar fi putut pătrunde problemele complicate ale vieții economice și în parte chiar și reprezentanții frământărilor sociale — așa cum aceste frământări se succedau în țările și la neamurile ce ne incunjurau.

În programul dela 1881 al partidului național român din Transilvania și Ungaria stabilit în conferința electorală din Sibiu la 12—14 Mai, dintre cele 9 puncte nu găsim privitor la chestiunile ce ne preocupă aici decât următoarele în punct 8:

„In chestiunile libertăților publice peste tot, precum și a reformelor necesare în administrațiunea publică, și mai ales în situațiunea economică financiară, respective în privința sarcinilor publice devenite ne mai suportabile, partida națională va conlucra frățeste cu toți aceia, care

„mai vîrtos vor ținea cont de interesele și bunăstarea poporului peste tot.“

Nimic mai vag, dar în același timp un prețios document că reprezentanții autorizați pe atunci ai întreg neamului românesc din aceste părți simțiau că probleme economice și sociale bat la poartă. Dar lipsîndu-le activitățile de guvernament sau de participare ca factor efectiv recunoscut în stat — nu puteau avea decât dorințe de soluții, anticipând promisia de conlucrare tuturor „care mai vîrtos vor ținea cont de interesele și bunăstarea poporului peste tot.“

Abia după aproape 25 ani — la 1905. — Adunarea „electorală“ națională dela Sibiu *explicită și întregeste* — fără să modifice programul național dela 1881, fixând 16 *punctuații de orientare*, între care găsim, pentru prima oară, puncte programatice privind anume chestiuni economice și sociale, scoase mai mult la întâmplare din un complex de probleme de a căror soluționare se preocupau de mult neamurile și statele Europei, de atunci. Chestiunile economice și sociale sunt tratate cum urmează în ultimele cinci puncte și anume:

p. 12. „Pretindem modificarea sistemului de contribuție, reducerea dării progresive și ștergerea dărilor de consum asupra articolelor celor, mai necesare pentru viață.

p. 13. „Statorirea unui minimum de avere,

„care să fie inalienabilă, ștergerea fidei-comiselor,
 „și arendarea în parcele a bunurilor statului. În
 „ținuturi românești numai Români să se coloni-
 „zeze.

p. 14. „Ocrotirea mai intensivă a intereselor
 „muncitorilor și apărarea lor de exploatatori,
 „introducerea asigurării obligatoare pentru viață
 „și pensiuine“.

p. 15. „Medic și medicamente gratuite pentru
 „cei săraci.

p. 16. „Pădurile și pășunile statului să se dea
 „în arendă poporului, în mod „nemijlocit și să
 „se modifice legea silvanală“.

Paralel cu acțiunea politică purtată de reprezentanții poporului românesc din aceste ținuturi, — încă pe la anii 1870 a început să se desprindă din vălmășagul luptelor politice — preocupări cu un distinct caracter economic. Din aceste nizuințe înțelese și sprijinite dela început de toți fruntașii de atunci s'a închiegat la anul 1872, 14 Martie la Sibiiu, în sala „Asociațiunii Transilvane pentru cultura și literatura poporului român“, prima organizație economică: *Albina*“, institut de credit și economii, societate pe acții în Sibiiu.

Dela această dată începe un nou capitol al frământărilor noastre economice și sociale.

Entuziaștii fruntași dela anii șaptezeci au depus în „Programul institutului de credit și eco-

nomii, Albina“ la 1871 luna Iulie, credințele și problemele economice așa cum ei le vedeau și le aveau, nizuind mai mult cu sufletul și cu dragostea pentru progresul național.

Ca un prinos cucernic adus acestor admirabili idealști, *fondatorii primei bănci la întreg poporul românesc*, reproducem în întregime programul din „Monografia institutului de credit și economii „Albina” (1872—1897) publicat de Petra-Petrescu, (mort de curând), *cu următorul conținut* :

„Asociațiunea este unul din cei mai productivi factori ai civilizațiunii și progresului omeneșc, și au toată dreptatea cei cari afirmă, că secolul nostru de aceea arată rezultate atât de admirabile în toate sferile activității omenești, căci este secolul asociațiunilor.

După numărul asociațiunilor sale, de toată plasa se judecă astăzi gradul de cultură al unui stat, al unui popor.

S'o spunem pe față, căci adevărul este totdeauna mântuitor, că, cercând cu busola aceasta, starea actuală a poporului nostru, ea ne prezintă un rezultat neplăcut, dar care trebuie să ne fie cel mai puternic impuls, spre a nu mai pierde momentele de supremă importanță, ci de a îmbrățișa cu tărie ideia timpului, ideia asociațiunii de-a o încorpora și a o vărsa prin toate formele vieți noastre sociale.

Numai ăstmod progresul nostru va lua repeziciunea, cu care ne vom putea asigura bu-

năstarea dorită și vom putea ajunge în curând la ținta propusă, numai așa vom putea sta peste puțin alături cu popoarele înaintate și luminate de azi, spre a ne împărtăși întru emulațiune nobilă pe câmpul progresului general.

Factorii de înaintare a unui popor însă au între sine acea strânsă legătură, că numai în lucrare comună și armonică pot să producă deplin efect, iar când unul sau altul se află în nelucrare, încordarea celorlalți factori rămâne fără sau numai cu puțin rezultat. Progresul e atunci unilateral, de aceea încet.

Examinând din acest punct de vedere starea lucrului la noi, aflăm, că în privința culturii spirituale a poporului nostru, deși nu s'a făcut încă totul față cu numeroasele trebuințe, s'a făcut totuși ceva; începutul, este bun și promite rezultate. Însă cu respect la interesele materiale ale poporului nostru nu se făcù încă absolut nimic, ce ar împăca cât de puțin cerințele timpului.

Progresul nostru în această direcțiune e staționar, ce în viața popoarelor e identic cu regresul.

Și totuși nu se poate nega, că azi mai mult ca ori-când dela bunăstarea materială a unui popor se condiționează toată cultura, viața și pozițiunea lui.

Terenul economiei naționale nu mai poate fi așadar îndelung ignorat și negles din parte-ne,

fără de a păcătui contra celei întâie și mai sfinte datorințe a conservării proprie.

Considerantele aceste ne-au fost motorul principal când ne-am rezolvit, a împlini una din cele mai simțite trebuințe în patria noastră și a lua inițiativa înființării unui institut de credit și de economii sub numele „Albina“.

Nu negăm că în țările noastre există mai multe institute de credit și casse de economii, din contră constatăm cu bucurie, că atari așezăminte s'au sporit în patria noastră în anii din urmă cu deosebire. Însă de cele mai multe din acele institute se folosesc mai cu seamă clasele comercianților și industriașilor din cetăți și proprietarii cei mari. Ear institute, destinate pentru clasa cea mai numeroasă și mai însemnată a poporului nostru, pentru agricultorii țărani, pentru proprietarii mici dela sate, întocmite după trebuințele acestora, lipsesc, durere, mai cu totul în țara noastră.

Deși institutul, ce vrem a chiema în viață, nu eschide pe nici o clasă dela foloasele lui; totuși scopul său principal după cum aceasta e expres în §. 1 al statutelor, este: A procură poporului țăran mijloacele banale necesare pentru purtarea și desvoltarea economiei sale, a deștepta într'însul spiritul de economie, a ridică creditul real în țară și astmod prin operațiunile sale a promovă interesele economiei naționale.

Mărturisim că nu cunoaştem azi trebuinţă mai urgentă la poporul nostru, ca aceasta. Întâiu, căci institutele de credit promovă circulaţiunea capitalelor şi înavuţirea poporului; a doua căci în zilele noastre dezvoltarea generală economică este atât de repede şi mare încât ţările şi popoarele, cari ar mai rămânea retrase, neactive şi n'ar adopta reformele şi instituţiunile nouă economice: s'ar expune de bunăvoie exploataţiunii altora şi şi-ar prepară astmod ele însele ruina lor.

Dară motivele ce ne-au îndemnat a face întreprinderea memorată sunt mult mai numeroase, ca să le putem înşira pe toate. Ar fi şi superfluu aceasta; căci nu credem să fie nimeni în ţară şi între poporul nostru, care privind la starea de azi a creditului în ţara noastră, şi anume a creditului pentru poporul agricol, să nu vadă şi simţă pe toată oara imperativa necesitate de asemenea instituţiune.

Fie-ne permis a aminti aici o singură împrejurare: abuzul înfricoşat ce fac astăzi mulţi usurari între poporul ţăran: 50 şi 100 % interese după sumele împrumutate nu mai sunt astăzi raritate. Ce mirare dacă întreg progresul material îşi află la noi o piedecă capitală aci!

Legea ţărmuririi intereselor e ştearsă acum şi la noi, însă tocmai şi această împrejurara vorbeşte foarte mult pentru fondarea de institute

de credit. Dispozițiunea amintită numai atunci poate fi binefăcătoare, când prin întreprinderi diferite, prin crearea de institute bune și numeroase se va naște concurența aceea, care să țină capitelele în țară. Deoarece însă la noi până acum capitelele private nu se află încă în așa stare și mulțime, ca ele de sine să producă efectul provăzut de lege, scopul se va putea ajunge curând și sigur numai prin asocierea capitelor.

Credem deci a ne fi împlinit o datorință patriotică, făcând și noi un pas în această direcțiune prin înființarea Institutului de credit și de economii „Albina“.

N'avem pretensiunea de a fi făcut totul în această privință; din contră pasul nostru modest constă mai mult în inițiativa, decât în realizarea lucrului. Ajungerea scopului celui mare depinde dela căldura cu care va fi întâmpinată și îmbrățișată, această întreprindere din partea publicului. Avem însă firma convicțiune, că intențiunea noastră va fi pe deplin înțeleasă și că prin urmare sprijinul comun, neapărat la atare întreprindere grea, nu ne va lipsi.

Pașii făcuți din partea noastră la regim pentru aprobarea statutelor și exoperarea concesiunii de lipsă, fură încoronați cu succesul cel mai bun; Înaltul ministeriu reg. ung. de agricultură, industrie și comerț cu datul din 10 Iunie 1871 No. 6727 a binevoit a aproba statutele acestei

întreprinderi și astăzi, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne aflăm în plăcuta pozițiune de a începe lucrările pentru punerea institutului în viață.

Problema principală, ce ne-am pus cu acest institut, este de a adună, de a asocia și concentra diferitele capitale mari și mici, private și publice, cari cată elocare sigură și fructificatoare, și de a-le pune apoi în circulațiune folositoare prin toate arteriile vieții poporului nostru.

Ca mijloace pentru atingerea scopului adoptarăm în statut toate operațiunile de credit mai practice și mai acomodate, de a mulțami trebuințele din țara noastră.

„Spre a face ca poporul țăran să se poată cât mai mult folosi de bunătățile institutului, și spre a mijloci pentru scopul acesta o legătură necurmată între institut și acel popor“: institutul este îndreptățit să înființeze prin ținuturi reuniuni de credit pentru participanți (§ 86 al statutelor). Institutul va organiza și va conduce însuși acele reuniuni, procurându-le după putință capitalele recerute pentru acoperirea trebuințelor de împrumut între limitele statutare.

„Albina“ este până acum unicul institut de credit în țările noastre, care a adoptat în modul acesta ideia folositoare spre a-și întinde binefacerile sale cu preferință asupra poporului dela țară.

Pe lângă folosul material, prin înființarea

reuniunilor amintite se va contribui foarte mult și la dezvoltarea ideii de asociere în țara noastră. Prin garantarea membrilor acelor reuniuni (§ 91) se susține deoparte o controlă înmulțită și necurmată, de altă parte institutul își procură siguranța aceea neapărată, care îi va mări creditul și îl va pune a fi din ce în ce mai mult în stare, a-și împlini problema cea grea, scopul său mare.

Principala operațiune a institutului va fi împrumutul mobilă și hipotecar (§ 16 B). Prin dare de împrumute simple (§ 109) participanții institutului vin în pozițiune, de a-și acoperi trebuințele banale mai mici sub condițiuni și modalități ușoare, fără de spese și fără de a mai alerga în depărtări mari și pe la cetate. Și precum știm, trebuințe de acestea se nasc în popor mai pe toată ziua. Împrumutele hipotecare ale institutului „Albina“ se vor da pe timp mai lung și se vor răspunde în anuități. Prin aceasta țăranul vine în pozițiune de a-și procura într'o sumă capitalul ce îi face trebuință și de a-l răspunde la diferite termene în timp mai lung, în rate mici, fără de greutate.

Se știe prea bine cât de simțită este la noi trebuința creditelor de această categorie și nu se poate nega, că prin introducerea lor se va promovă însemnat spiritul de întreprindere la toate clasele.

Emiterea înscriselor de hipotecă (Pfand-

briefe) este o operațiune prin care institutul vine în pozițiune, de a-și înmulți după trebuință capitalul circulant, de a se pune în legătură cu piețele mari și de a trage chiar și capitale străine în țară; iar de altă parte acele hârtii sunt foarte acomodate, de a înmulți venitul societății.

Păstrarea este baza avuției; iar casele de economii (Sparkassa) sunt mijloace probate pentru adunarea și înmulțirea averii poporului. De acea institutul „Albina“ „spre a da ocaziune poporului țăran și altor clase de a eloca sigur și cu folos banii economisați“, va primi și înlocări de bani spre fructificare (§. 165). Spre acest scop va ține pe la fiecare reuniune ținutală atari casse de economii. Ast mod ramul de credit cu casse de păstrare a institutului se va extinde până afară în comunele rurale. Resultatele acestei întocmiri au să fie la toată întâmplarea binefăcătoare.

Institutul va răscumpără mai departe datorii hipotecare constătoare și, după învoeală cu datoriul, va stabili răspunderea lor în rate; va face operațiuni de escompt; va emite bonuri de casse, va da anticipațiuni pe obiecte de valoare; va purta afaceri de bancă; va primi afaceri de comisiune; va cumpără și va vinde imobile, — tot atâtea operațiuni menite de o parte pentru înmulțirea averii societății, de altă parte pentru folosul mare al publicului.

Din cele premise este evident că capitalele cu cari are de scop institutul „Albina“ a concurge la ridicarea creditului în țară și la promovarea buna stării materiale a poporului, nu constau numai din suma modestă a fondului său de acțiuni de 300,000 eventual de 500,000 mii fiorini (§. 9), ci el pentru scopul punerii în circulațiune folositoare va mai face seamă și de alte frumoase capitale prin fondul său de rezervă (art. 71) prin fondul de garanță al participanților (art. 91), prin emisiunea înscriselor, de ipotecă, a bonurilor de cassă și prin primirea depozitelor banale spre fructificare.

Acea ce mai face așadar trebuință acestei întreprinderi, ca să i-se insufle viață și ca să-și înceapă activitatea sa de mare preț, este sprijinul comun și în prima linie participarea la fondul de acțiuni.

Nu ne îndoim de acest sprijin, mai vârtos când nutrim credința că prin el nu numai se promoavă binele comun, ci totodată crește și folosul particular al participanților. Sperăm că astă participare nu va deveni nicicând sacrificiu, ci câștig.

De altmintea toate condițiunile de participare, atât la fondul de acțiuni al institutului, cât și la reuniunile ținutale, sunt — precum se va convinge ver-cine va lua statutele în mână — acomodate împrejurărilor noastre și atât de

ușoare, încât și oamenii cu stare mai mică le pot împlini fără greutate. De aceea, dorim ca și acțiunile să fie cât mai răspândite în popor.

Subsemnatul comitet, având a conduce ca atare afacerile institutului până la împlinirea condițiilor prescrise pentru convocarea primei adunări generale și până la, constituirea definitivă a Consiliului de administrațiune în sensul statutar (Ș. 32), — s'a constituit pe sine provizoriu în modul arătat mai jos.

Apelăm deci la zelul probat și la bunul simț al inteligenței și poporului nostru pentru a-și da concursul său la realizarea acestei opere.

Pentru noi, cari prin acest pas n'am făcut altceva, decât ne-am împlinit o datorință patriotică, unica și cea mai dulce răsplată pe care o așteptăm, pe care o cerem chiar este: să fim puși în stare, de a duce întreprinderea în cel mai scurt timp la perfecta realizare și de a-i vedea asigurată existența pentru un viitor frumos.

Și așteptarea aceasta sperăm, ni-se va împlini. Să voim și vom putea!

Dumnezeu, cu întreprinderea noastră!

Pesta, Sibiiu, Blaj, în luna Iulie 1871.

Comitetul pentru fondarea, Institutului de credit și de economii. „Albina“:

ss. *Alexandru Mocioni*, proprietar-mare — ca președinte ss. *Pavel Dunca*, de *M. Sajo*, consilier guvernial în pensiune — ca vice-președinte

ss. *Iacob Bologa*, cavalier al ordinului coroanei de fier clasa III., consilier aulic reg. transilvan în pensiune și vice-președinte al „Asociațiunii Transilvane“. ss. *Timoteiu Cipariu*, preposit capitular și vicariu general metropolitan, vice-președinte al societății Academice române din București, director gimnasial, membru ordinar al societății germâne-orientali. ss. *Antoniu Mocioni*, proprietar-mare, președinte al direcțiunii „Asociațiunii naționale din Arad pentru cultura poporului român etc ss. *David br. Urs de Margine* c. reg. colonel în pensiune, cavalier al ordinului ces. reg. teresian și comandator al ordinului coroanei de fier, proprietar al crucii militare pentru merite cu decorațiunea de războiu și al ordinului rusesc de St.-Ana. ss. *Ioane Hannia*, proto-presbiter și director seminarial — cassarul comitetului.

Pentru afacerile direcționale

Visarion Roman.

Stegarul acestor nizuinți a fost vrednicul *Visarion Roman*, pe urmă primul director al „Albinei“ iar sprijinitorul și pârghia materială a fost distinsa Familie Mocioni în frunte cu înțelegătorul și fruntaș al gândirii, care a fost *Alexandru Mocioni*.

Pe urmele și cu sprijinul direct sau indirect al „Albinei“ s'au concentrat tot mai mult nizuințele economice ale neamului nostru de aici în

o serie întreagă de *bănci românești* (ajunse la un număr de peste 150) — toate având la temelie mai ales dorința de-a servi prin mijloace economice rezistența și afirmarea neamului nostru. De porniri capitaliste sau de rătăcirii în cărări unde se acaparează ori să speculează rentabilitățile capitalului nu putea să fie vorbă, chiar și numai din simplul motiv că noi nu aveam capitaliști în realul sens al cuvântului. Iar de acaparări politice pe seama unui partid asemenea nu putea fi vorba, întru cât pe atunci și până după întregirea neamului, aici, toată suflarea românească aparținea prin naștere partidului național român, ce să confunda cu unica reprezentanță politică a neamului românesc din aceste ținuturi.

Pe măsura ce să îndârgea lupta politică deschisă prin tendința maghiarilor de a creia cu ori ce mijloace statul unitar național maghiar — să căutau din partea noastră mijloace de apărare și de contra-acțiune.

Drumul deschis de fondatorii „Albinei“ ne-au indicat și apoi, seria de bănci românești create în cursul vremii, ne-au încredințat că terenul economic și social, în care puteam acționa destul de liber în raport cu acțiunile ce ni să îngăduiau pe atunci pe celelalte terene — ne oferiau posibilități eficace de a înlesni mijloacele cerute de apărare și afirmare ca neam.

Și atunci s'au pornit nizuința de-a cunoaște

probleme economice și sociale, ce treceau peste îngustele cadre ale trebuințelor individuale ori colective de la o zi la alta.

Pătrunzind cu băncile în citadelele privilegiilor țăhurilor și a claselor de nobili, fără să ne dăm nici noi seama bine de importanța acțiunii, ne-am pomenit cu o seamă de conducători și muncitori la băncile românești, care prind rădăcini în orașele și târgușoarele ținuturilor noastre. Preoți, învățători, avocați, împinși de împrejurări la conducerea băncuțelor noastre, ajutau cu sîrguință munca efectivă depusă de funcționarii băncilor, în majoritate dați neamului de înțelegători profesori ai primei noastre școale superioare de comerț din Brașov.

În discuțiile zilnice, în presă, în adunările publice sau în acele de pe la băncile noastre — interesul față de această nouă latură a vieții noastre naționale, creștea zi cu zi.

În vreme ce entuziaști înțelegători ai nevoilor de atunci ridicau în discuții și nizuiau să înfăptuiască crearea claselor de meseriași, industriași și comersanți români, — alții atacau probleme sociale și economice ca: Reuniuni de meseriași și negustori, cooperative, asigurări de vite, cămine pentru învățăcei apoi deschideau prin presă discuții asupra problemelor economice și sociale dela ordinea zilei. Dintre tineri, cei mai de seamă erau trimiși în streinătate să ne

dea ca mâne sucreștența *pregătită* pentru deservirea și soluționarea problemelor economice și sociale, pe care acum le simțiam că ne batla ușă.

În ultimul deceniu de până la războiu s'au putut alătura muncii de aici și sprijinul fraților noștri din vechiul Regat și până și a celor din Basarabia.

Daniile venerabilului român basarabean *Vasile Stroiescu* au dat posibilitatea și „Asociației pentru cultura și literatura poporului român“ să lucreze efectiv și în propaganda economică în deosebi cea cooperatistă.

În acel timp ne-am adresat și autorului Legii Băncilor populare din Vechiul Regat, care prealabil a fost trimis în străinătate de guvernul de p'atunci ca se studieze situația și legiferarea cooperatistă.

În o cameră dela Hotel Regal din București, acest fruntaș ne-a spus:

„Să nu credeți că eu văd în Băncile populare și în cooperație peste tot, un instrument exclusiv pentru activitatea economică. Eu cred că organizațiile cooperatiste mai curând vor deservi scopuri sociale și la un moment dat vor putea să constituie admirabile arme pentru o nouă orânduire în stat, fie pe cale evolutivă, fie revoluționară“.

Dacă la aceste mai adaugăm și rezervele cu care ne-am întâlnit în alte părți — a fost

între timp, firească să ne resemnăm la slabele noastre puteri și să grijim ca toate acțiunile noastre economice și sociale să le dezvoltăm în cadre modeste, dar atât și așa, ca să satisfacă necesităților politice de apărare și afirmare a neamului nostru, pe aceste terene.

Cum eram scoși din conducerea țării și n'aveam posibilități de a intra efectiv cel puțin în viața orașelor cu variatele lor probleme sociale și economice — nici nu puteam face mai mult.

Masele noastre populare de aici, de altfel ca și din Vechiul Regat, nu aveau trebuințe economice decât în măsură foarte redusă. Poate numai pălăria și-o cumpărau de la oraș, celelalte lipse și le satisfăceau cu produsele proprii sau cu ajutorul consătenilor — fără să reclame prea mult contribuția de îndrumare a intelectualilor.

În același timp, în Vechiul Regat — cum am văzut — bogățiile și belșugul izvoarelor de câștig puteau îndestula ori ce lux. Astfel nime n'avea necesitatea de a căuta soluții pentru probleme complicate economice, căci acele nu să iveau nici în raporturile interne nici în relațiile cu streinătatea.

În situația și în condițiile economice și sociale schițate aici ne-a găsit marele războiu mondial la 1914 precum și războiul pentru în-

tregirea neamului început în August 1916 și sfârșit cu înfăptuirea Unirii tuturor românilor la finele anului 1918.

În altă ordine de idei intră cercetările asupra vieții economice și sociale din acești ani de frământări grozave și înălțătoare. Pe noi ne preocupă aici aspectele ce să deslușesc cu începutul anului 1919, când pacea era încheiată și hotărârile de unire dela Chișineu, Cernăuți și Alba-Iulia erau deplin înfăptuite.

APORTURILE ADUSE. — SITUAȚIILE CRELATE.

A)

In Transilvania, Banat, Crișana
și Maramureș.

După declarația dela 17 Octomvrie 1918 făcută de d. Alex. Vaida-Voevod în Camera deputaților din Budapesta, prin care neamul nostru de aici afirma solemn hotărîrea de a-și croi singur soarta în temeiul principiului de autodeterminație — adunarea dela Alba-Iulia, în care la 1 Decemvrie 1918 s'a hotărât „unirea vecinică și indisolubilă cu Vechiul Regat“, a fost numai o urmare firească și o solemnă pecetluire a hotărîrii neamului.

La această dată înse, s'a mai produs încă un alt fapt de o extremă importanță, care, firesc fiind, a trecut fără să fie în deajuns considerat:

Cu ziua declarării Unirii — părțile desfăcute din fosta Ungarie și din angrenajul fostei

Monarchii Austro-Ungare au devenit *teritorii economice și sociale separate, cu viață și manifestațiuni independente*. Și cum raporturile economice și sociale cerute de trebuințele dela o zi la alta, n'au putut fi încadrate imediat *în complexul vieții economice a întregului stat național*, — românii de aici au rămas aproape un an și jumătate, — până, în primăvara anului 1920 — suspendați economiceste, în un teritor economic separat, având în sarcina lor întreg complexul problemelor și toate perturbațiile inerente unei astfel de schimbări. Cum nu puteam stăpâni pe deplin urmările acestei decisive influență asupra vieții noastre economice și sociale, efectele au continuat să se manifeste și după unificarea forțată, poate prea de vreme, dar în tot cazul lipsită de pregătirile, și precizările absolut necesare. Căci deodată cu unificarea, administrativă și politică — ca să nu mai vorbim de cea sufletească desăvârșită complet, — întreagă structura vieții noastre economice a luat altă față și noile orientări economice și sociale impuneau precizarea cât mai riguroasă a unei politici economice și sociale, în conglăsuire cu situația creiată și cu interesele, bine pricepute și cuminte coordonate, ale tuturor cetățenilor și prin urmare ale întregului stat unitar.

Or aceasta nu s'a făcut și ne lipsește chiar și până azi.

Dar prevenind asupra situației economice și sociale ce ne-a fost hărăzită la 1 Decembrie 1918 — rezultatele cercetărilor și aprecierilor noastre le schițăm în următoarele:

Viața noastră economică și socială din ultimii 20 ani, cu tot caracterul românesc pe care i-l'am putut mai mult sau mai puțin împregna în cursul timpului, și cu toată modestia problemelor ce ne puteau preocupa, tutuși făcea parte integrantă din viața fostei Ungarii, deservită fiind de principiile călăuzitoare dar mai ales de orânduiri și legile în vigoare. Mai mult: această viață, în urma raporturilor date, să găsia și în angrenamentul fostei Monarchii Austro-Ungare, iar în urma orientărilor de politică esternă avea legături dacă nu organice dar foarte intime cu viața și frământările de ordin social și economic din Imperiul german*).

Așa fiind, ruperea bruscă din aceste vechi legături și angrenamente a creiat, pentru moment, vieții noastre economice și sociale de aici, perturbații și greutăți extra-ordinar de mari. Aceste au fost înmulțite și complicate în detrimentul nostru și al țării întregite cu o serie întregă de greșeli, întrelăsări și nizuinți egoiste sau chiar acaparatoare.

---

*) Asupra acestor legături servesc ca date foarte importante publicațiile scrise cu desăvârșită competență, a dlui Ion I. Lăpedatu, care sunt la îndemâna publicului.

După noi, prima greșală s'a făcut atunci când s'au despărțit disciplinele de ordin economic și social, dându-se o parte guvernului dela București și lăsându-se cealaltă parte Consiliului Dirigent.

În special, detașarea chestiunii *circulației fiduciare* guvernului din București, a întârziat păgubitor unificarea valutară și nu ne-a dat posibilitatea, să schimbăm, cel puțin pentru un timp scurt, valuta de coroane ungurești și austriace cu orice altă valută provizorie, până la unificarea, ce nu trebuia să întârzie.

Dacă am fi fost lăsați să procedăm într'un fel: pe de o parte nu am fi fost espuși la nemai pomenitul import de Coroane direct ori contrabandat în vederea schimbului, pe de altă parte nu dam prilejul nenorocit de a avea agiospeculatorilor în internul Țării întregite, de câte ori era vorba de lei, coroane sau ruble.

Pentru adevărul istoric însemnăm aici că Consiliul Dirigent, prin Resortul său de finanțe, a solicitat de repețite ori unificarea valutei invocând argumente puternice.

Nu știm și nu dorim să discutăm *aici* motivele care au determinat, contrar intereselor țării și în butul tuturor resoanelor, să fie amânată *unificarea* valutei, ca schimbul Coroanelor și a Rublelor să fie făcut abia în toamna anului 1920 — după aproape doi ani și și atunci în condiții

păgubitoare și foarte oneroase pentru viața economică din teritoriile alipite.

Să înțelege că în cursul celor doi ani de vinovată amânare, specula și folosirea îndrăzneată a conjuncturilor forțate și-au trăit lunile de miere.

Leul românesc, de care dispunea pe calea normală numai Vechiul regat, unde s'au schimbat imediat fără condiții și integral toți leii germani, emiși în timpul ocupației de Banca generală azi Banca Generală a Țării românești — a ajuns atoate stăpânitor, în vreme-ce nenorocitele coroane și Ruble erau în cursul de zi la cheremul speculei leului — ajungând să fie acaparate câte 3-4-5 cu câte un leu.

Perturbația și amarul ce a născut această neînțeleasă îngăduire de a se ruina viața economică din o jumătate a țării, în folosul speculanților din cealaltă jumătate — a fost fatal să dea naștere la fel și fel de măsuri de apărare, care pe urmă, în necunoștință de cauză, au fost inferate cu regionalism, separatism și câte alte isme.

Iată la ce să reduc și cum sunt a se înțelege faimoasele „granițe economice dela Predeal“ instituite de Consiliul dirigent — după Unirea decretată la Alba-Iulia.

Dar urmările, sub povara cărora suferim și azi au fost și mai dezastruoase. Căci în lupta

de apărare a avutului de aici și în goana de acaparare economică diriguată de leii vechiului regat, s'au dat lovituri grele și s'a forțat artificial lupta între frați, care pe urmă trecând și în resorturile politice, administrative, judiciare etc. ne-a întunecat văzul și judecata clară și liniștită. Și în loc să putem munci întru selecționarea feluritelor discipline ce erau în vigoare în diferitele teritorii, care azi formează România întregită, — ca să fie aplicate cele mai bune, ori unde ar fi fost ele în vigoare — am făcut *unificarea cu furca* și prin estinderea anumitor legi și organizații, continuăm să nimicim ce-am avut bun ca să introducem sisteme și discipline, cu care aruncăm organizarea economică și administrarea țării cu zeci de ani înapoi.

Nu mai puțin greșită a fost detașarea dela început la București a tuturor chestiunilor de guvernament în legătură cu politica vamală, cu convențiile economice, tratatele comerciale etc. — în deosebi în Statele succesoriale ale fostei Monarchii Austro-Ungare și ale Imperiului rusesc.

Cunoștințele și voința teoreticianilor, biroucratilor și mai puțin ale politicianismului, nu era îngăduit să înlocuiască colaborarea reprezentanților cu experiență a vieții economice efective, mai direct interesată în raporturile cu aceste state.

Recunoaștem importanța unificării acestor mari chestiuni, dar credem că s'a procedat păgubitor pentru Țară, când în tratativele cu statele succesoriale: Cehoslóvacia, Jugo-Slavia și

Ungaria nu s'a apelat și la colaborarea efectivă a cunoscătorilor din teritoriile desfăcute din fosta Monarchie.

Căci ori cum, în teritoriile alipite să cunoștea mai bine ca la București, ce produse aveau și ce anume trebuiau să se împoarte. Prin urmare la tratative ca și la fixarea politicei și tarifelor vamale putea să se evite o întregă serie de greșeli, ce s'au făcut.

Centralizarea fără rost la București a îndrumării și soluționării vieții și problemelor economice și sociale, face să înțelegem, imposibilitatea ce o presentă sistemul impozitar, după care timp de aproape cinci ani, în statul român întregit am avut 3—4 chei de impozit, după care cetățenii aceluiaș stat plăteau impozite mai mari sau mai mici, după cum să găsiu în provinciile nou alipite sau în provincia fostă vechiul regat.

Cât sânge rău a produs această întârziere de regulare a sistemului impozitar și neglijarea sau chiar delăturarea factorilor de aici, care ar fi putut da prețioase contribuții și competente colaborări — nu se poate spune.

Căci situațiile și disciplinele din teritoriile nou alipite, diferă esențial de acele din Vechiul regat și astfel unificările grăbite pentru introducerea disciplinelor, aplicate și cunoscute la București, au produs o serie întregă de perturbații. Ca să nu amintim decât legile și discipli-

nele privitoare la chestiunile gospodăriilor comunale și județene, veterinare, forestiere, miniere, industriale, poștă, comunicații etc., toate legiferaute, organizate și esecutate cu o mai bogată experiență și cu rezultate superioare celor din Vechiul Regat. Cu toate aceste ultimele au fost estinse și primele au fost scoase din vigoare.

În loc să dăm la o parte, măcar pentru moment, patimele și preocupările înherente politicianismului, ca să putem culege din tot, ceiace aveam mai bun, să putem înjgheba cel puțin pentru viața economică și socială discipline, legiferări și esecutive cât mai potrivite — ne-am cheltuit nervii și forța în criticisme înutile sau în alergări acaparatoare și *în loc să construim împreună* am încercat să înălțăm negația, bănuiala și bârfelile la gradul principiilor alcătuitoare și consolidatoare de stat național.

Prea ușor am uitat frământările anilor 1914—1916 și cu prea multă impietate am trecut jertfele anilor 1916—1918 — ca să întronăm destrămarea sufletească și ajutând tulburarea apelor, să îngăduim pescuirea în turbure.

Nu instistăm asupra greutăților enorme ale începuturilor stăpînirii românești în aceste ținuturi.

Reținem numai ce interesează tema noastră din activitatea de un an și jumătate, cât timp a durat suspensiunea vieții noastre economice din

teritoriile deslipite din fosta Monarchie Austro-Ungară.

În liniamente generale — în afară de administrația și agendele curente — diferitele Resorturi ale Consiliului Dirigent și-au dezvoltat activitatea în următoarele cadre:

Resortul de finanțe a fost nevoit să preia disciplinile în vigoare în fosta Ungarie. Pentru a putea satisface nevoile bănești momentane a urcat cu 20—100—200% cifra tuturor impozitelor moștenite și a lansat cu aprobarea Guvernului din București, Imprumutul Ardealului în sumă de 100 milioane lei solicitând în același timp de repețite ori preschimbarea Coroanelor, în vederea unificării valutei.

Resortul Industriei și acela al Comerțului — deși stârnit în activitatea lui prin detașarea la București dela început a chestiunilor vamale și de reprezentare în străinătate a chestiunilor economice — a luat măsurile ce le-a putut, pentru, pe de o parte să transfere în țară conducerea întreprinderilor industriale și comerciale și să le încadreze în viața economică a Statului românesc întregit, iar pe de altă parte să reglementeze producția și circulația oprind pe cât posibil, în o vreme de tranziție, prin măsuri excepționale: specula, abuzurile și contrabandele.

Resortul Ocrotirilor sociale, moștenind marile probleme muncitorești, și acele de protegiere,

de asistență socială și întreagă chestiunea sanitară cu sutele ei de spitale, organizații etc. — după ce a luat la timp măsurile de urgență — a pus temelii chibzuite, resolvind sau inițiind soluționări de mare importanță în ce privește casele de ajutoare muncitorești, asistența publică și peste tot chestiunile sanitare serviciul sanitar (spitale, clinici, surori de caritate, maternitate, puericultură etc).

Rezortul Alimentării, lipsit de ori ce sprijin al tradiției și lipsit la început și de mijloacele bănești, a aprovizionat orașele și armata, dând la sfârșitul mult și pe nedrept criticatei sale activități, un escedent de aproape 30 milioane lei — față de pierderile de sute de milioane pricinuite de rezorturile similare din alte teritorii ale țării.

Rezortul Comunicațiilor, deși a avut de luptat cu rezistența pasivă a celui mai numeros corp de funcționari și angajați moșteniți — în total în număr de peste 70.000 — a deservit C. F. R., Posta, Telegraful și Telefonul, în împrejurările date.

Rezortul Agriculturii a trebuit să ia în administrație, fără să aibă vreo indicație, toate domeniile statului (păduri, domenii, băi, crescătorii de vite și cai etc.) și în același timp să alcătuiască în vreme de două luni primul proiect al *Reformei Agrare* — după indicațiile Decretului regal prin care s'a codificat provizor unirea definitivă.

Cutropiți de mulțimea atâtor probleme eco-

nomice și sociale, îngreuiată de administrația curentă de care erau streini și stânjeniți de intervențiile, informațiile tendențioase și alergările celor ce voiau, să dea câte-o lovitură — nu e mirare dacă s'au făptuit și greșeli și întrelăsări sau soluționări eronate.

Dacă schițăm împărțirea muncii de îndrumare și administrare din timpul Consiliului Dirigent a chestiunilor și problemelor economice și sociale — o facem pentru-ca să se evidențieze cât de mult greșesc cei, care din ranchiunile politicianismului, iau peste picior greaua muncă și marile jertfe depuse de Consiliul Dirigent și colaboratorii lor interni și externi, în o vreme de grea cumpănă după o stare de revoluție, de desagregare și desorientare generală.

Nu ridicăm bănuiele de nici un fel, dar acum în liniștea în care amintirile acestor vremi se îmbie să fie coborâte pe hârtie — se pare că au fost unii, care de-atunci pândeau în umbră, care pe atunci speculau, o stare de lucruri, pentru-ca acaparând noi forțe, cu ori ce mijloace, să-și asigure și pentru viitor un anume sistem de guvernare și de bună stare, cu ajutorul anumitor acționari pe terenul economic și social.

Nici un moment n'am avut altă convingere decât aceia că în statul întregit trebuie să avem o *singură* politică socială și economică. Dar că *executiva* acestei politici poate să diferă în mij-

loace și în tactică dela o zi la alta, *dela o provincie la alta* — este foarte firesc, dată fiind diversitatea raporturilor și a situațiilor.

Cu toate aceste, spre marea noastră durere, am constatat că această apreciere a situații în vederea fixării de soluționări n'a fost întotdeauna și de toți înțeleasă și d'aici o serie întreagă de frământări și lupte inutile și dăunătoare țării.

Noi am fost și suntem aderenții *ordonării și diviziunii muncii*, pătrunși fiind de adevărul consacrat că „diviziunea muncii este o *consecință* și în același timp o *cauză* a dezvoltării popoarelor și a progresului“.

Am arătat cum împrejurările și fatalitatea noastră nu ne-au dat prilej să avem probleme economice și sociale prea complicate. *Acum* înse, după războiul mondial, dar mai ales după întregirea neamului *ni se impun* o întreagă serie de astfel de probleme a căror bună și potrivită soluționare noi o găsim real posibilă numai în ordonarea și diviziunea muncii.

Folosim cuvântul „ordonare“ (ca să nu fie tălmăcit cu „reglementare“) înțelegând: sisteme economice bine alese și sprijinite pe o legiferare studiată, administrație cinstită, justiție dreaptă și expeditivă — *având întreaga muncă economică la temelie deplină libertate de producție și valorizare, în un sistem de proprietate individuală, indiferent că produce aceasta singuratic, în cooperare, în*

societăți profesionale sau de interese economice de ori ce fel.

Iar diviziunea muncii, în cazul dat, o înțelegem în o descentralizare sănătoasă cu repartițiile indicate de situația și așezările geografice, cu redevențele solului și cu bogățiile subsolului, producătoare de materii brute și dătătoare de posibilități de industrializare rentabilă sub raportul superioarelor interese ale statului.

Că mijloacele de producție ca: mâna de lucru, mașinile, capitalele, invențiile, experiența etc — de unde se iau, este indiferent, dacă forțele, pe care sub acest raport le avem aici în Țară, le folosim în întregime în primul rând. Lipsurile sau specializările le acoperim de unde le găsim.

Principalul, ni se pare, că este să îndrumăm, să înlesnim fie cărui cetățean al Statului român, de ori ce limbă și lege ar fi, să producă și să consume în această țară, cum la fel trebuie să punem în valoare în largă măsură toate capitalele, ce le avem și pe care le putem câștiga de ori unde.

Ca să nu deschidem o producție pentru că n'avem aici, la noi acasă, capitalele sau alți factori necesari și să nu vrem să le primim din afară de unde ni-se oferă — credem că constituie o gravă greșală de concepție, în ce privește consolidarea și progresul economic al Statului nostru de nou întregit, care are și trebuie să aibă cât mai multe probleme economice și sociale.

A ne lăsa călăuziți de șovinism intolerant, de sectarism pătimaș sau de copieri nejustificate azi la noi — credem că este o regretabilă pornire.

Pentru felul de a vedea *diferit* această mare problemă s'au despărțit anume drumuri și s'au diferențiat felurile de acționare în Statul întregit. Noi suntem aderenții sprijinirii inițiativei particulare de ori unde ar veni, a neamestecului statului în funcțiunile factorilor de producție.

D'aceia credem că Corpurile legiuitoare de totdeauna, ar trebui să fie pătrunse de adevărul că ele *nu au altă chemare decât să codifice discipline consacrate de viață*, trecând guvernelor, ce se succedeză, numai partea esecutorie și administrativă. Nici odată n'am înțeles ca în afară de îndrumări sfătuitoare, culese din centralizarea cunoașterii fazelor și informațiilor asupra rulării vieții publice — Guvernele ca și cei doi factori constituționali să facă sau să protejeze imixtiunea și substituirea Statului factorilor economici și sociali.

Unde am fi noi cu consolidarea și refacerea noastră, dacă am fi lăsat producția în pace, și am fi sprijinito, dacă am fi protejat valorizarea în intern și în străinătate, dacă ne-am fi pătruns de foloasele decentralizării și de binefacerile adevăratei democrații.

Desigur că azi am ști protegii ca Vechiul

Regat și Basarabia cu solul lor bogat să ne asigure cerealele și petrolul; Transilvania, Banatul și celelate părți alipite să ne asigure creșterea de vite și să ne desvoalte industriile indicate de bogățiile miniere, forestiere, agricole, chimice, etc. etc. — pe care țara le are acolo la îndemână.

Intru satisfacerea acestor credințe preocupările noastre în vremea de tranziție au fost concentrate asupra unor probleme:

a) Organizarea și punerea în lucrare a capitalelor noastre materiale și intelectuale prin reforme;

b) Crearea și aducerea acasă a conducerii industriilor și comerțului, așa fel ca să putem ajunge și acționa și noi românii la orașe, deservind și trebuințele satelor;

c) Punerea în valoare a forțelor motrice (cărbuni, gaz metan căderile de apă etc.)

d) Lichidarea vechilor raporturi economice, cu creanțele și datoriile lor, față de fosta monarhie Austro-Ungară și statele succesoare.

Ori cât de scurt este timpul dela desrobire și Unire, s'a realizat din acest program *o parte*, iar pentru rest s'a făcut pașii inițiatori.

Ca titlu de dovadă schițăm următoarele:

În ce privește *Reforma agrară*, noi aplicând principiile de nivelare și dreptate socială dusă la izbândă de marele războiu, am arătat că:

„Reforma noastră agrară a trebuit să fie

astfel alcătuită, încât nu numai să asigure efectivul producției de până acum, dar sub împrejurările date și condiționate, tocmai prin această reformă, să-l potențeze chiar, în același timp înlesnind conștient cel mai hotărîtor pas ce-a fost dat să-l" facă poporul nostru în spre nivelarea socială.

„Dreptul de a avea asigurat maximul și întregul rezultat al muncii individuale, cu deosebire acolo, unde această muncă este mărginită în cadre condiționate, ca în cazul cu întinderea solului, ce nu se poate nici mări nici micșora prin acțiuni și forțe omenești — acest drept la beneficiul integral al muncii prestate, nu mai poate îngădui ca, *pământul cultivabil* și producător să formeze *rentă* pentru clasa marilor proprietari și *exploatarea* lor în detrimentul celor ce asigură producțiunea.

„*Pământul, urmând să fie un teren de plasare a muncii*”, ca un mijloc de producție, trebuia dat acelor, care îl pot cultiva și nu lăsat acelor, la care le servește numai un mijloc de exploatare.

„*Firul conducător al întregului proiect de reformă agrară este dar acea convingere social-economică, că pământul trebuie luat dela acela care este numai **mediat** interesat în producția agricolă și dat aceluia, care în urma propriei munci prestate, va fi chemat să ia deadreptul întreagă roada muncii sale*”.

Și apoi „preocupați de reorganizarea și

încopcierea întregii noastre vieți economice în cadrele hotarelor României mari — reforma noastră agrară este chemată să dea *numai unul*, adevărat cel mai de seamă, element pentru asigurarea consolidării și progresului economic al întregii țări :

„Predestinați să fim în România mare *atelierul industrial trebuie să creiem* acestei industrii toate condițiile de bună funcționare“ *)).

Proiectul de Reformă Agrară pentru Transilvania, Banat și Țările Ungurene a fost primit de Marele Sfat Național, întrunit în Sibiu, la 12 August 1919 și în baza Jurnalului Consiliului de Miniștri cu No. 2145/919 — a fost sancționat de M. Sa Regele ca *Decret-lege* la 10 Septembrie 1919 cu No. 3911, contrasemnat de Președintele Consiliului de Miniștri: Ion I. C. Brătianu, Ministrul agriculturii și domeniilor: I. G. Duca și Ministrul fără portofoliu Ștefan C. Pop.

În această legiferare a reformei agrare se decreta esproprierea *numai pe măsura trebuințelor date* și ale acelor trebuințe ce se vor mai ivi în curs de 6 ani dela promulgarea decretului-lege de față. Prin urmare principiul facultativ față de acela al imperativului — aplicat în urmă — a predominat.

Atunci ca și acum ne dădeam seama de pertur-

---

*) Din espunerea de motive la proiectul legii pentru Reforma agrară — 1919.

bațiile economice și de sarcinele ce-’și ia inutil statul asupra sa prin esecutarea *imperativă* a espropriării, și în partea, ce n’ar fi reclamată de nevoiele reale sau n’ar putea fi suportată de capacitatea de prestație a agriculturii muncitor, cu drept de a fi impropriat.

Dacă am reprodus cele de mai sus, am făcut’o să evocăm încă odată celor ce dau false explicații în ce privește motorul Reformei noastre agrare, în ce privește principiile ei de bază.

Reforma noastră n’a purces nici din tendințe politice nici din porniri șoviniste. La temelia acestei reforme agrare nu au fost decât motive exclusiv economice și sociale.

Dacă reforma agrară, cel puțin dela noi, ar fi fost și în legiferările ulterioare ținută în cadrele fixate, în temeiul cunoașterii situațiilor de aici — am fi avut asigurate posibilitățile să trecem fără sguduiri și cu sorți de reușită apropiată dela agricultura estensivă, la o agricultură intensivă. Și prin aceasta ni se asigura un nou pivot de-a ne fixa în viața reală, și nu în scoarțele colecțiilor de legi și ordonanțe, o influență și un cuvânt hotărîtor în viața economică.

Concomitet cu lucrările pregătitoare pentru legiferarea Reformei Agrare — s’a văzut necesitatea, ca în situația schimbată, — să se creieze aici cu ori ce jertfe organizații financiare puternice, chemate pe de o parte să finanțeze aceasta

reformă, pe de altă parte să înlesnească inițiativa creatoare, în ce privește agricultura, industria agricolă ca și industria și comerțul românesc.

Va rămâne pentru multă vreme, o tristă mărturie de neînțelegere și nepătrundere a concepțiilor și problemelor economice, impuse de împrejurări faptul ciudat că, în preajma înființării uneia din aceste organizații — a Băncii Centrale — o samă de oameni au înaintat prin „Solidaritatea“, pe atunci la Sibiiu, un protest în scris Consiliului Dirigent să împiedece înființarea Băncii Centrale — pe motive de nescuzabilă teamă de concurență.

Cum la fel va rămâne ca o pată de rușine prigonirea și ponegrirea neîntreruptă a Băncii Agrare, parte ca instituție, parte ca oameni — până când în cele din urmă, după, trei ani de luptă s'a găsit un guvern român, în anul domnului 1922 să nesocotească: Decretul-lege, contrasemnat la 1919 tot de același guvern, să nesocotească o lege votată și convenții formând contracte bilaterale între Stat și Banca Agrară — și prin o lege votată prin surprindere și jignind drepturi câștigate — să răstoarne o întreagă concepție, în locul căreia n'a putut pune alta și să nimicească privilegiile asigurate de două ori legal și parlamentar. O atât de vulgară mistificare a principiilor constituționale și un astfel

de „Iustizmord“ nu cunoaştem încă — cum nu puteam presupune că sunt şi aici atâtea coade de topor.

Cu toate aceste, nădejdea se pare şi azi îndreptăţită, că organizaţiile economice din Cluj, alături de băncile „Albina“, „Victoria“ şi celelalte bănci organizate în asociaţia lor „Solidaritatea“ — prin acţiunile lor — vor putea asigura rezultate importante şi în consolidarea economică a României întregite.

Această activitate se întrezeşte cu munca diferitelor noastre Reuniuni de meseriaşi şi comercianţi români, a reuniunilor agricole, apicole, cu străduinţele neobosite ale „Asociaţiei pentru lit. şi cult. pop. român“ şi toate aceste completate cu munca şi colaborarea individuală.

Şi până acum înregistrăm succese şi prin faptul că elementul românesc productiv şi important a pătruns în oraşe.

Această reuşită numai aşa o putem aprecia în toată importanţa ei, — dacă ne dăm seama că până la războiu, cu excepţia câtorva oraşe ca: Orăştia, Lugoj, Făgăraş, Caransebeş şi în parte Braşov şi Sibiu — toate celelalte oraşe din aceste ţinuturi au fost aproape ermetic închise în faţa românilor cu preocupări şi indeletniciri economice şi sociale. Doar cei câţiva funcţionari de bancă, puţinii avocaţi, profesori etc. — în total vreo 1500 respiraţi prin toate oraşele de aici, făceau excepţie.

O altă mare și importantă chestiune, ce se impune cu puterea ei, o constituie punerea în valoare a *forțelor motrice*: gaz metan, cărbuni și căderi de apă*).

Pentru aceste importante probleme economice este necesar să se găsească soluții potrivite ca să fie puse efectiv în valoare cu un ceas mai curînd.

Lucrările odată începute fie prin conducerea gazului fie prin transformarea lui în electricitate — în curînd am putea avea pe lângă forța motrică necesară industriilor de aici și luminatul și încălzitul din majoritatea orașelor din ținuturile ardelene și bănățene.

O seamă de căderi de apă erau studiate și pregătite, chiar cu planurile de executivă — încă dinainte de războiu.

Cărbunii explorați în diferite părți ale ținuturilor ardelene — sunt numai în parte puși în valoare. Dar chiar și în ținutul Petroșenilor, cantitățile exploatabile pot fi mărite mult, prin investiții noi și perfecționate.

Privitor la lichidarea raporturilor vechi economice și cu deosebire la bunurile foștilor inamici — urgenta și competența soluționare se impune. Asupra acestei importante chestiuni publicațiile dlui *Ion I. Lăpedatu*, apărute la Sibiu

---

*) Vezi lucrările dlor: Inginer V. Lazar, Ing. V. Blășianu, Ing. Adorjan, Ing. Motaș etc.

și Cluj lămuresc în amănunte multiplele laturi ale chestiunii, arătând și soluții pentru cea mai mare parte din acest vast complex.

B)

In Vechiul Regat, Basarabia și Bucovina.

Războiul mondial, început în vara anului 1914 a găsit Vechiul Regat în o orientare de politică externă și economică mai apropiată de Tripla alianță — iar Basarabia ca făcînd parte din vastul imperiu Moscovit și Bucovina o provincie a Imperiului Austriac.

Până la fixarea pe față a atitudinii, pe care urma să o ia Vechiul Regat în cursul războiului mondial — am trăit „neutralitatea“ de doi ani, foarte chinuitoare și cât se poate de zăpăcitoare pentru pregătirea vieții economice și sociale a României întregită, după doi ani de lupte și mișcerii dureroase și înălțătoare.

În tot timpul neutralității, Puterile Centrale și în deosebi Germania a stăpînit și a exploatat întreaga viață economică a Vechiului Regat.

În anii 1914, 1915 și începuturile anului 1916, întreg esportul de cereale, care a atins în acești trei ani cifra de aproape 10 milioane tone, a fost acaparat de Puterile Centrale. Numai când aliații au intervenit, la urmă prin așa zisul „Birou Britanic“ s'a mai încetinit esportul cerealelor în spre

Puterile Centrale, formându-se în Țară depozite mari, care au fost pe urmă sau nimicite sau acaparate de trupele de ocupație din iarna anului 1916.

După întrarea în războiu a Vechiului Regat, orientarea noastră economică se îndrepta spre Aliiați, fără înse să aibă posibilități de cimentare, după ce îi lipsea elementele, posibilitățile și pregătirile necesare.

Ne-am ales doar cu plasarea nenorocitelor bonuri de tezaur și cu un import mai mult deșanțat și speculativ decât răspunzând unor reale cerințe și unor conștiente principii de economie națională.

Bonurile de tezaur aruncate larg și fără control pe piețele Statelor aliate în sume fantastice în anii dela 1915—1918, ne-a prilegit consolidarea acestor bonuri, în care ne sbatem acum.

Să face o simplă încercare de diversiune, când în anumite cercuri se vorbește *numai* de bonurile de tezaur emise sub guvernele Vaida și Averescu. Aceste bonuri abia formează o mică parte din totalitatea bonurilor, restul fiind emis sub guvernele succedate dela 1914 încoaci — se înțelege cu lămurirea că actualul guvern dela 1922 n'a mai emis bonuri noi.

În ce privește importul din timpul războiului și din vremea de după războiu până azi — adevărul este că a singerat în aceste importuri atât statul direct și prin Coperajie cât și negustorimea

și particularii învîrtitori de afaceri pe credite neacoperite la timp. Și azi ne-am pomenit în plină jignire a creditului nostru în streinătate pe urma legii din anul acesta, prin care pur și simplu s'a decretat *prelungirea* creditelor folosite din streinătate, cu dela noi putere — căci numai în parte s'a putut obține și învoirea ulterioară a celor interesați.

Reforma agrară forțată în discuția corpurilor legiuitoare dela Iași, în anul 1917 a avut în Vechiul Regat faze și peripecții impresionante.

Inscrierea în Constituție a principiului exproprierii cu fixarea până la o întindere de 2 milioane hectare — de asemenea n'a fost lipsită de lupte surde, de protestări și argumentații cutezate în favorul latifundiarilor. Ba se vorbește și de următoarea ciudățenie: unul dintre Statisticianii oficioși de pe atunci — ar fi greșit în plus cifra ce arăta întinderea totală a pământului arător și numai acestei greșeli s'ar datora fixarea la 2 milioane hectare a întinderii de expropiat. Ori cum ar fi — fixarea a priori a întinderii, atunci, când pe urmă, în legiuirea Reformei agrare a triumfat principiul necesității de pământ trebuincios ocupării brațelor de muncă și capacității de producție a țăranilor, — denotă cel puțin o prea amară pregătire a importanței problemei economice și sociale ce constituie reforma agrară.

Apoi arenzile regionale fixate arbitrii, în vede-

rea reformei agrare, instituirea Consilierilor agricoli în aproape arbitrii ai executării legii de Reformă agrară, dar mai ales centralizarea și posibilitățile ce s'au dat de a se putea efectiv manifesta bunul plac al Ministrului de totdeauna dela Departamentul Agriculturii și Domeniilor și în fine legarea executării reformei agrare de *Cooperație* — socotim că constituie tot atâtea greșeli, ce-și vor produce relele consecințe în cursul vremii, abia de acum înainte.

Enorme jertfe din războiu și imediat de după războiu, prestate cu belșug de Vechiul Regat — o bună parte a acestor jertfe pricinuite fiind de incurie și de lipsa de pregătire pentru care răspunderile, rămân încă în picioare — au făcut ca Vechiul Regat să se găsiască, la întregirea neamului, în o situație economică și socială din cele mai grele.

Producția de petrol compromisă prin distrugerea instalațiilor, făcută la îndemnul și sub conducerea Englezilor; producția agricolă perturbată pentru un moment prin reforma agrară; țara secătuită de războiu și mai ales de jafurile armatelor de ocupație în Muntenia și de devastările rușilor în Moldova și Basarabia — a fost fatal ca vechiul

---

Nota Aut. În pag. 62 în ultimele patru rînduri a se citi în loc de „amară pregătire a importanței” — *sumara pregătire a importanței*. Și apoi în loc de: „fixate arbitrii” — *fixate arbitrar*.

Regat, să nu se poată reculege economicește imediat după închierea păcii mondiale. De liniștea cerută pentru fixarea unei politici economice a României întregite, abia putea fi vorba în aceste nenorocite împrejurări.

În vremea aceasta de grea cumpănă — n'au putut ține piept speculei și ahtiatorilor de averi nemuncite — nici cetățenii, nici organizațiile economice, mai puțin oficialitatea Vechiului Regat.

Cetele vinătorilor de afaceri operau cu îndrăsneli sfidătoare. Și când — rareori — erau strinși cu ușa, se aciuiiau sub pulpana politicianismului, care încerca și el să subordoneze problemele economice, combinațiilor de o zi sau chiar intereselor de partide.

Centralizarea forțată și făcută cu furca la București, în deosebi și cu mai mare îndărgire după desăvârșirea Unirii, constituie una din principalele cauze a efectelor ce sunt la temelia crizei noastre economice și sociale de azi.

În Basarabia — declararea „Republicei Moldovenești“ și apoi decretarea Unirii cu Vechiul Regat a urmat atât de precipitat și atât de pe neașteptate, încât s'a putut întâmpla ca un comisar al lui Kerenszky, de la Petrograd trimis în Basarabia — să ajungă peste noapte tovarăș — Ministru și apoi drept luptător român basarabian pentru unire.

Dependența socială și economică a Basarabiei față de Imperiul moscovit și în special față

de părțile Ucrainiene învecinate — a fost atât de mare încât abia se poate vorbi — în afară de cooperative și zemstve — de vre-o organizație economică și socială.

Industria, mijloacele de comunicație și peste tot viața economică — în afară de agricultură și vierit — abia există în Basarabia.

Cu toate aceste Basarabia, în România întregită, prezintă azi o serie întreagă de probleme economice, care își vor dovedi importanța imediat ce în Rusia sau cel puțin în Ucraina vecină, se vor putea consolida în vre-un fel oare care situațiile interne.

Bucovina atât în urma micii sale întinderi cât și în urma faptului că, în afară de viața economică din Cernăuți și de întreprinderile forestiere, nu oferă prea multe acționări economice—prezintă sub raportul cercetărilor noastre de acum o importanță mai redusă.

În liniamente generale și Bucovina ca și Basarabia, după-ce au îndurat în ultimii cinci ani întreaga serie de tentații de exploatare și acaparare — azi au nevoie de liniștea creatoare potrivită să înlesnească, deopotrivă ca și vechiului Regat, atât producția cât mai ales cunoașterea și împrietenirea cu problemele economice și sociale, pe care ni le impune tuturor, România întregită.

Și asta cu atât mai mult cu cât Basarabia și Bucovina au aceleași condiții de producție și fac parte integrantă din același sistem și tradiție ca și Vechiul Regat.

DATE STATISTICE ȘI INFORMATIVE.

Ca să cunoaștem și în amănunte, situația dată și aporturile aduse — este necesar să completăm cercetările noastre cu rezultatele ce ni le oferă informațiile culese și datele statistice, pe care le avem azi la îndemână.

Cum cadrele acestui scris nu îngăduie o mai largă tratare a acestora — ne mărginim să însemnăm aici numai cifrele generale privitoare la câteva chestiuni.

Ca izvoare de informații însemnăm aici:

Buletinele oficiale și statistice ale diferitelor Ministere, cu deosebire ale Ministerelor: Industrie și Comerț, Finanțe, Agricultură și Domenii și Ministerul Muncii și Ocrotirilor sociale.

Revistele:

„Buletinul Institutului Economic Românesc, Dir. Dr. Gheron Netta, București.“

„Lupta Economică“, Dir. C. Bacalbașa, București.

„Economia Națională“, Dir. C. I. Baicoianu, București.

„Archiva“ pentru știință și reforma socială,
Dir. D. Gusti, București.

„Informațiuni comerciale“, Dir. C. Melin,
Craiova.

„Revista Economică“, Dir. I. I. Lăpedatu, Cluj.
Apoi Ziarul econ. financiar „Argus“, București,
„Consum“, Cluj.

Dintre publicațiile apărute în ultimii ani cu
material statistic, special prelucrat însemnăm aici:

Ion și Iuliu Enescu: Ardealul, Banatul, Cri-
șana și Maramureșul, 1920. Lucrare premiată de
Academia Română.

Chr. D. Staicovici și P. Iconomu: „Statistica
Anuală a României“, pe anul 1922.

C. Martinovici și N. Istrati: Dicționarul
Transilvaniei Banatului și celorlalte ținuturi alipite.

M. Manoilescu: Importanța și perspectivele
Industriei în noua Românie.

Ion I. Schiopul: O țară care moare (Ardeaul
etnografic, statistic, economic, cultural, politic.)

Ing. Nicolae Petrescu: Raport asupra unor
industrii din Banat.

Ing. Victor I. Blașian: Probleme de industrie
Națională.

Ing. Victor Lazar: Gazul Metan.

În chestiuni *financiare bancare și fiscale* ne
dau indicații și date prețioase între altele publica-
țiunile d-lor: Ion I. Lăpedatu, Ion Răducanu,
I. N. Angelescu, Virgil Madgearu, G. Nedici,

N. Titulescu, Vintilă Brătianu, V. Slăvescu, G. Netta, C. I. Băicoianu etc.

In chestiuni *agricole și de reformă agrară*: publicațiunile dd-lor Const. Garoflid, Dinu I. C. Brătianu, Vasile C. Osvadă etc.

In chestiuni *industriale*: dd-nii M. Manoilescu, Ing. Victôr Lazar, Ing. Victor Blășianu Ing. C. Motaș, Ing. N. Petrescu.

In chestiuni *sociale* pe lângă prețioasele buletine ale Ministrului muncii și ocrotirilor sociale ne oferă între alte publicații material bogat revista „Arhiva“ de sub direcția dlui D. Gusti.

Pentru comparația datelor privitoare la teritoriile deslipite din fosta Ungarie însemnăm aici publicația în ungurește a dlui Buday László: A megcsonkitott Magyarország (Ungaria amputată).

După izvoarele ce ne stau la îndemână se constată că:

Intinderea României întregite este de 295.869 Kmt. patrați *cu o populație* de 16.250,707 locuitori, adică în medie câte 56 locuitori pe Kmetru patrat.

Intinderea și populația se repartizează

pentru Vechiul Regat: 139.083 Km. □ cu 7,885.841 locuitori
pentru Transilvania,

Banat, Crișana și

Maramureș: . . 101.923 Km. □ cu 5.208.345 locuitori
pentru Basarabia: . . 44.422 Km. □ cu 2.344.800 locuitori

pentru Bucovina: . . 10.441 Km. □ cu 811.721 locuitori

Va să zică România de azi se alcătuieste din:

Vechiul Regat cu . 139.083 Km. □ și cu 7.885.841 locuitori
și Nuoile provincii cu 156.786 Km. □ și cu 8.364.866 locuitori

— toate aceste după datele din statistica Anuală
a României a dd-lor Staicovici și Iconomu.

În ce privește repartizarea locuitorilor României întregite după naționalitate, avem din feluritele izvoare diferite cifre, la fel cum le avem și la întindere și populație în ce privește Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul — pe cum arată următoarele date comparative:

Populația Transilvaniei, Banatului, Crișenii și Maramureșului unită în România întregită prezintă următoarele cifre:

După: Ion și Iuliu Enescu în opul lor „Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul pe o întindere totală de 122.278 Kmetri pătrați, totalul populației alipită: 6,305.666

din care: Români	3,535 120	sau 56.1%
Unguri și săcui	1,200.755	„ 19.1%
Șvabi, Sași și Germani	730.962	„ 11.6%
Sârbi și Croați	292.782	„ 4.6%
Evrei	232.292	„ 3.6%
Ruteni	164.694	„ 2.6%
Armeni, Țigani etc.	105.969	„ 1.7%
Slovaci	43.098	„ 0.6%

După: C. Martinovici și N. Istrate în opul lor „Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite“, pe o întindere totală de 102.200

Kmetri pătrați, totalul populației alipită: 5,114.124.

din care: Români	:	2,930.120	sau	57.29%
Unguri	. . . . .	1,305.753	"	25.54%
Germani	. . . . .	539.427	"	10.55%
Evrei	. . . . .	181.340	"	3.54%
Alte naționalități	. . . . .	157.484	"	3.08%

În această publicație: Sârbii, Croații, Ru-
tenii, Slovaci, Armenii și Țigani sunt cuprinși
sub alte naționalități.

*După: Buday László în opul: „A megcsön-
kitott Magyarország“ (Ungaria amputată) pe o
întindere totală de 102.787 kmetri pătrați, totalul
populației alipite 5.265.444 din care rotund:*

Români	:	2,800.000	în proporția	remașilor	95%
Unguri și săcui	1,705.000	"	"	"	17.1%
Germani, șvabi și sași	. . . . .	560.000	"	"	29.4%
Sârbi și Croați	57.000	"	"	"	31%
Ruteni	. . . . .	16.000	"	"	3.5%
Slovaci	. . . . .	31.000	"	"	1.6%
Evrei, Armeni Țigani	—	—	—	—	—
Alte neamuri	96.000	"	"	"	24.1%

*După: Chr. D. Staicovici și P. Iconomu în
opul lor „Statistica anuală a României pe anul
1922, pe o întindere totală de 101.923 Kmetri
pătrați, totalul populației alipite: 5.208.345 din
care — fără a specifica pe cifre ni se spune că
sunt în procente:*

Români	. . . . .	57.12%
Germani sași și șvabi	. . . . .	9.87%
Maghiari	. . . . .	26.46%
Evrei	. . . . .	3.28%
Alte naționalități	. . . . .	2.27%

Pe cum vedem câte statistici atâtea date diferite avem atât în ce privește teritoriul (dela 101.923 Kmt. □ până la 122.278 Km. □) cât și în ce privește totalul populației (dela 5,114.124 până la 6,305.666).

Așa fiind suntem nevoiți să dăm în loc de date statistice precise numai cifre de orientare — după care: Teritoriul României întregite este cu aproximație 300.000 Kmt. pătrați cu o populație asemenea cu aproximație de 16,500 000 locuitori dintre care:

    In Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș cca 5¹/₂ milioane. In Basarabia cca 2¹/₂ milioane, în Bucovina cca 900 mii. Total dar în teritoriile nou alipite cca 8,900.000 locuitori față de 7,900.000 în România veche.

    In ce privește *agricultura* avem în cifre rotunde cu aproximație: *Teren arabil și fânețe:* 14,300.000 hectare din care: în Vechiul Regat 6,500.000 Ha, în Ardeal, Banat etc. 4,500.000 Ha, în Basarabia 2,800.000 Ha și în Bucovina 300.000 Ha. *Vii* în total 160.000 Ha, din care 90 mii în Vechiul Regat, 50 mii în Ardeal, Banat etc. și 20 mii în Basarabia.

Păduri în total 6.900.000 Ha din care: 2.500.000 în Vechiul Regat, 3.700.000 în Ardeal, Banat etc. 250 mii în Basarabia și 450 mii în Bucovina.

Pășuni în total 3.000.0000 Ha din care 1

milion în Vechiul Regat, 1.200.000 în Ardeal, Banat etc. 500.000 în Basarabia și 120.000 în Bucovina.

Teren necultivabil în total 5 milioane Ha din care 3.500.000 în Vechiul Regat, 700 000, în Ardeal, Banat etc., 800 000 în Basarabia și 50.000 în Bucovina.

Animale domestice în total avem în întreaga Românie cca 18.000.000 din care Vite cornute: 5 milioane, Cai, catâri și măgari 1,1/2 milioane, Oi 8 1/2 milioane, Porci 21/2 milioane, Capre 500 mi. Din aceste sunt în Transilvania, Banat, etc. împreună cu Basarabia și Bucovina: Vite cornute: 2 800.000. Cai: 800.000. Oi 5 milioane, Porci 1.500.000, Capre 260.000. Restul, până la cifrele totale sunt în Vechiul Regat.

În ce privește *Industria* ne stau la îndemână date și mai mance și mai deosebite decât cele privitoare la teritor, populație și Agricultură.

Aproximativ știm că avem în Țara întregită la 2800 instalații de industrie mare din care cca 1.200 sunt în Ardeal, Banat etc. 250 în Basarabia, 200 în Bucovina; total dar în teritoriile nou alipite 1.650, și în Vechiul Regat 1150.

După datele lui Buday din op-citat am avea numai în Transilvania, Banat și celelalte ținuturi deslipite dela Ungaria 67.827 angajați în întreprinderile industriei mari. Peste tot, — după același izvor, am avea în aceste teritorii numărul celor ce

lucrează în industrie de 267.092 din care independenți 95.827, funcționari administrativi și tehnici 4.902 iar muncitori 166.363.

După datele dd-lor Ion și Iuliu Enescu din op-citat am avea în Transilvania, Banat etc. 82,179 lucrători în industria mare repartizați după industrii cum urmează:

Industria ferului și oțelului	57	instalații cu	9.357	lucr.
„ mașinelor	94	„ „	7.638	„
„ argilei (ceramică)	231	„ „	14.221	„
„ lemnului și vaselor	243	„ „	23.874	„
„ peilor și părului	26	„ „	502	„
„ tors și țesut	81	„ „	5.519	„
„ îmbrăcăminte	33	„ „	2.768	„
„ hârtiei	14	„ „	1.521	„
„ alimentară	217	„ „	11.017	„
„ de produse rafin.	62	„ „	4.499	„
„ artelor grafice	52	„ „	1.263	„

Exploatările subsolului și peste tot industria minieră ne dau cifre, ce reprezintă bogății și posibilități industriale extraordinar de mari.

Insemnăm aici câteva:

Terenuri *petrolifere* explorate, numai în Vechiul Regat sunt la 20.000 hectare, din care în exploatare la 1913 abia erau 2500 ha cu o producție anuală de 1.898.552.415 Kg. cu calorii în mediu de 11.000 de Kgr.

Din această producție anuală rezultă, în cifre rotunde: 280 milioane Kgr. benzină, 620 milioane Kgr. petrol lampant, 57 milioane Kg. gazeoil 380 milioane

Kg., ulei mineral, 520 milioane Kg. combustibil.

Cu excepția câtorva neînsemnate exploatări ce se fac în Maramureș și câteva explorări din județele Sălaj, Ciuc și Treiscaune — întregă producția de petrol aparține Vechiului Regat.

Situația este înse exact contrară, în ce privește *Cărbunile*, a cărui importanta exploatare este în Ardeal și numai o mică parte în Vechiul Regat și aceia de obicei constituită din lignit.

Producția anuală a cărbunilor în România întregită poate atinge cifra de 80 milioane măji metrice adecă 8 milioane tone cărbuni de piatră și 28 milioane măji m. adecă 2·8 milioane tone lignit. Total aproape 11 milioane tone. În anul 1920 s'a estras în total rotund numai *1 milion 600 mii tone* numai cărbuni de piatră în afară de lignit.

Gazul Metan care se găsește numai în Ardeal, a fost explorat la anul 1908 în Șărmășel, județul Cojocna. Azi sunt sonde productive în Șărmășel, Șamșud, Șaroș, Bazna și Copșa mică cu o *producție la zi* de circa 4 milioane m³.

Bogăția Ardealului în gaz metan — calculată după cele 36 domuri descoperite până la 1913 — ar fi de 72 miliarde metri cubi. Gazul metan producând prin ardere 8500 calorii pe m. cub ne dă aproximativ 600.000 miliarde calorii, ceia ce ar corespunde la 11—12 milioane vagoane de cărbuni dela Petroșeni.*)

*) Vezi: Ing. V. Lazar: „Gazul Methan.“

Industria siderurgică și metalurgică, asemenea își are terenul numai în Ardeal și Banat. Minele și grupele metalurgice dela: Reșița (cu Anina, Nadrag) și Hunedoara (cu Ghelari, Cugier, Calan și Ferdinandsberg) ne dau atât materii brute cât și semifabricate și fabricate — dela fonta brută până la oțel și la cele mai perfecte piese și mașini de ori ce fel.

Producția totală anuală a acestor două grupe este de 300.000 tone, reprezentând o valoare după prețurile din preziua războiului mondial de rotund 56.000 000 lei.*)

Dintre celelalte exploatări miniere amintim:

Sarea, pe care o avem în cantități foarte mari atât în Vechiul Regat cât și în Ardeal și Maramureș — a fost estrasă în anul 1919/1920 în cantitate de rotund 260.000 tone, din care în Vechiul Regat 95.000 în Transilvania și Maramureș 155.000 și în Bucovina 10 mii tone.

Aurul, argintul, cupru, plumb și antimoniu ne-a dat în 1920 o producție totală de: aur: 706·5 Kg. argint: 2.134 6 Kg. cupru: 164.793 Kg. plumb și antimoniu: 59.162 Kg. Toate aceste produse miniere, în afară de 5 Kg. aur, și 0.9 Kg. argint — au fost scoase din minele din Ardeal și anume dela: Ruda, Săcărâmb, Roșia, Abrud, Baia mare, Băniț. **)

*) Vezi: M. Manoilescu: *Importanța și perspectivele industriei în noua Românie.*

**) Vezi: C. D. Staicovici și P. Iconomu: *Statistica anuală a României pe 1922.*

După Ion și Iuliu Enescu (op. citat) valoarea totală a produselor miniere numai din Ardeal, Banat și Maramureș a fost anual de 73.050.419 Coroane.

Date mai amănunțite asupra comerțului și asupra comersanților și meseriașilor nu ne stau la dispoziție. La fel nu avem decât date sumare asupra Cooperației din ultimul an de după unire.

În „Statistica anuală a României“ pe 1922 ni se dau date numai privitor la Vechiul Regat până la 1920 când au fost acolo:

3194 Bănci populare cu 753 mii membrii și cu capitale de 301.850 mii Rezerva de 22 709 mii și Depuneri spre fructificare de 155.378 mii lei. Toate aceste organizate în 46 federale. Cooperative sătești de producție și Consum au fost la 1921 în vechiul regat: 2.504 cu 139.973 membrii și cu 25,864.000 lei capital vărsat.

După Ion și Iuliu Enescu (op. citat) în Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș aveam la 1910:

1.236 Cooperative dintre care: 859 Bănci populare și 377 coop. de consum și valorizare.

Din aceste *românești* sunt numai: 84 din care 70 de credit și 14 de consum și valorizare.

Capitalul tuturor cooperativelor din aceste ținuturi era de aproximativ 120 milioane Coroane. Cooperativele românești, cele 70 Bănci populare aveau capital vărsat de 1,048.011 Coroane, 791.980

Cor. fonduri de rezervă, și depuneri spre fruct. 5,814.387 Coroane. Cele 14 cooperative de consum și valorizare abia au un capital de părtașii de circa 60 mii și fonduri de rezervă de 12 mii Coroane. In ultimii duoi ani numărul cooperativelor românești de aici a crescut mult. *)

Societăți pe acțiuni după datele publicate de Direcțiunea gen. a Statisticei aveam la 1921 în toată România: 1.266 cu Capital societar de 8 095,429.000 lei. Din acest total sunt: 556 Bănci cu Capitale de 2.406,400.000 lei, 529 Societăți industriale cu Cap. de 5.106,691.000 lei, 159 Societăți Comerciale cu Cap. de 467.961.000 lei, 22 Societăți diverse cu Cap. de 114,377.000 lei. Pe teritorii se repartizează :

In Vechiul Regat 229 bănci cu 1.850 milioane lei Capital, 366 Societăți industriale cu 4.360 milioane lei, 119 Soc. comerciale cu 422 milioane lei și 20 Soc. diverse cu 102 milioane lei Capital.

In Ardeal, Banat etc. 319 bănci cu 507 milioane lei capital, 155 Soc. industriale cu 725 milioane lei, Societăți comerciale 39 cu 38 milioane lei și 2 Soc. diverse cu 11.7 milioane lei capital. In Bucovina: 4 Bănci cu 35 milioane lei capital

---

*) Asupra Cooperației din România servesc date și informații amănunțite publicațiile și buletinele Direcției Generale a Casei Centrale a Cooperației și Improprietăririi sătenilor, București, precum și buletinele Direcțiilor regionale.

și 5 Societăți industriale cu 18·7 milioane lei capital.

În Basarabia: 4 Bănci cu 13·5 milioane lei capital, 3 Societăți industriale cu 2·4 milioane capital, și 1 Societate comercială cu 7·8 milioane lei capital.

După Ion și Iuliu Enescu (Op-citat) am avut la 1910 în Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș numai *Bănci* 654 față de 319 arătate în Anuarul statistic. Care sunt datele corecte azi nu putem controla.

Am fi insistat mai mult asupra Balanței Comerciale în special asupra Exportului și importului — dar lipsesc datele curente, întru cât abia acum (Iunie 1923) se publică datele ce privesc începutul anului 1922.

Mijlocul de conservare al bunurilor economice și despăgubirile în caz de distrugere, sau moarte, care se oferă prin *asigurări* este destul de bine și intensiv folosit în cea mai mare parte a României întregite. Introduse avem asigurările elementare, și de viață cu toate ramurile lor: de viață, de rente, pensiuni, reciproce etc. și apoi contra: incendiilor, spargerii, furt, accidente, grindină și în fine pentru transporturi.

Mai puțin introduse sunt asigurările de vite.

Numai în teritoriile desfăcute din fosta Ungarie aveam asigurări contra incendiului și grindinei în sumă de 2.458 milioane Coroane.

Societăți înființate originale în Transilvania am avut numai două: una românească „Banca generală de asigurări în Sibiiu“ și alta săsească „Transilvania“ tot în Sibiiu.

Dintre societățile budapestane mai intensiv și mai conștient au lucrat: „Prima Societate gen. ung. de asigurare din Budapesta“ și soc. de asig. gen. „Fonciera“.

Azi, din cea dintâiu s'a alcătuit cu sediul în Cluj „Prima societate ardeleană de asigurări generale“ în care s'a contopit Banca generală de asigurări din Sibiiu, iar gestiunea celei de a doua a fost preluată de nou înființata societate indigenă „Fonciera“ din Cluj a cărei capital de 5 milioane lei a fost iscălit de câteva Bănci Românești, de societățile de asigurare din București, de Riunioni adriatică di sigurta din Triest și de „Fonciera“ din B-pesta.

Cu asigurarea vitelor s'a ocupat în teritoriile de aici „Societatea pentru asigurări gen. de vite“ din Budapesta și în preajma războiului a fost înființată de scriitorul acestor rânduri cu concursul părintelui I. Moța și a altor oameni de bine „Reuniunea proprietarilor de vite“ pentru asigurarea vitelor. Războiul a intrerupt această muncă, ce așteaptă să fie în curând reluată.

Căile de comunicație atât cele de C. F. R. cât și cele particulare, apoi aeronautica, navigațiunea și serviciul fluvial și în urmă Șoselele

naționale, drumurile județiene și comunale și întregitoarele lor Poșta, Telegraful și Telefonul—va trebui să formeze obiectul unor cercetări temeinice și minuțioase, făcute de specialiștii cei mai buni pentru a avea în sfârșit rezolvită această importantă chestiune, ce formează una din principalele pârghii ale economiei naționale sub raportul valorizării bunurilor agricole, produselor industriale și mărfurilor comerciale.

Și chestiunea prezintă cu atât mai multe greutateți cu cât în România întregită avem azi moșteniri de căi de comunicație cu patru tendinți centrifugale și cu noi elemente cu deosebire în ce privește transporturile pe apă.

Întreagă rețeaua căilor de comunicație, fie căi ferate, fie șosele, din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș tindeau în spre Budapesta și de acolo spre Viena și Germania.

Tot la fel căile de comunicație din Bucovina erau în funcțiune de fosta Galiție, Moravie, Boemie ca prin Austria să ajungă la Viena.

Basarabia n'avea decât o singură linie principală de căi ferate, ce lega Chișineul cu Kiev-ul și Odessa.

Celelalte două linii de c. f., erau și durere-sunt și azi numai pentru traficul local.

În configurația politică din trecut, Vechiul regat la fel nu avea legături îndestulitoare de

căi de comunicație nici cu Ardealul nici cu Basarabia. Așa să esplică faptul că Moldova, care să prelinge pe întreg versantul Carpaților n'are cu Ardealul aproape nici o legătură economică de comunicație. La fel e întreruperea liniei de C. F., la Târgoviște și la Târgu Jiu.

Toate aceste neajunsuri pricinuite parte de lipsa joncțiunilor, parte de lipsa totală sau de întreruperea căilor de comunicație în anumite puncte — vor trebui foarte urgent eliminate și întreaga rețeauă a căilor de comunicație să fie adecvată trebuințelor economice ale Țării întregite, cu preferință îndreptate spre Mare și Dunăre, fără să neglijăm legăturile de comunicație directă cu țările ce ne înconjoară.

Azi abia avem în întreagă România, după datele „Anuarului Statistic pe 1922:

O lungime totală a liniilor de C. F., de 10.585 Km. din care în Transilvania de 4.655 Km. (după Ion și Iuliu Enescu op. cit. 6.282 Km.)

Navigația o avem în afară de Marea Neagră numai pe Dunăre. Și toate celelalte râuri navigabile ca: Nistru, Prut, Mureș, Olt etc. le lăsăm nefolosite, nefiind amenajate.

Șosele naționale (drumuri de țară) avem în toată țara numai 10.569 Km., din care 4.881 în Transilvania, Banat etc. (după Ion și Iuliu Enescu avem șosele naționale de 9.575 Km.)

Drumuri județene avem în toată țara: 13.484

Km. Vicinale 32.140 Km. Comunale 42.241 Km.

Cifrele din „Anuar“ și aici diferă foarte mult pentru Transilvania față de op. cit. a ddlor Ion și Iuliu Eneșcu și anume la drumurile județiene dela 7.453 Km. la 16.628 Km., în care probabil că sunt cuprinse și Vicinalele arătate în „Anuar“ cu 11.901 Km. Dar la drumurile comunale diferența e mare dela 20.578 Km., a ddlor Eneșcu la 25.867 Km. din „Anuar“.

ANII: 1920—1923.

Anii 1918 și 1919 au fost copleșiți de ultimele acorduri ale marelui războiu după frenetia pornită pe urmele hotărârilor de unire, abia au încăput primele frământări și greutatea ale noulor așezări și orientări politice, economice, sociale și culturale.

Numai cu anul 1920 ar fi fost date posibilitățile liniștei și seninului de judecată și aprecieri, pentru-ca să poată fi cel puțin inițiate bazele vieții noastre economice și sociale în nouile situații, create în cadrele statului întregit.

Toate acțiunile și manifestările noastre din acești ani poartă înse pecetea dovezilor nesfârșite, că n'am putut avea liniștea necesară și pătrunderea problemelor ce ni s'au impus atât prin trebuințele interne înmulțite cât și prin evenimentele și situațiile ce s'au succedat în străinătate. Astfel *n'am putut încă să ne încadrăm economicește și social în felul și în măsura cerută de viața viie a nou întregitului nostru stat național.*

Recriminări și acuzațiuni să pot face cu nemi-

luita, dar socotim că toate aceste nu ne folosesc la nimic.

D'aceia e mai bine să cercetăm cauzele, pentru ca să ajungem la material de soluții juste, menite să împiedece efectele ce-au creiat crizele în care ne sbatem azi atât de greu și amar.

Ni s'a spus din o parte că ar fi greșit să vorbim de un bolnav sub raportul țării noastre.

Să pretinde anume că noi am fi deplin sănătoși și toate crizele, ce ni s'au abătut, sunt numai rezultate ale presiunii cu care ne sufoacă atmosfera grea și îmbibată de miazmele și refacerile de după războiu, în care să zbate Europa. Și noi fiind în funcție economică și socială de statele Europei, nu puteam să nu ne găsim în această atmosferă, mai avem apoi la spate și vidul mării și destrămăteii Rusii.

Acestfel de-a vedea l'au acceptat și mulți dintre economiștii și sociologii nostri încălzii la soarele culturii și științei din streinătate. Așa fiind a fost firesc, dacă nu fatal, să se importe aprecieri și soluții potrivite în țările de unde au pornit, dar poate prea streine de structura, tradiția și situațiile date ale Țării noastre întregite.

În același timp înse nu am cûteza să afirmăm, că România noastră economică și socială poate viia izolată sau suspendată — negligând soluțiile și evenimentele, ce să dau și se succedea în străinătate.

Credem înse că principalele cauze ale crizei noastre sociale și economice își au focarul în bolile *noastre* și în greutatea inerentă nou întregului Stat național, în care își dispută sănătatea concepției mentalități mai mult sau mai puțin consacrate în diferite medii și tradiții, dar toate supuse rolului defensiv, creator sau exploator pe care l'au avut până la Unire.

Astfel vedem zi cu zi că felul de a acționa dar mai ales concepții și personalități consacrate în o parte de țară, prin prestațiile organizatoare sau creatoare ce-le-au afirmat, sunt contestate — după unire, în frământările consolidării de azi. La fel cum sunt nesocotite sau supraprețuite posibilității de producție și bogățiile naturale aglomerate în o parte de țară, pe urma condițiilor date de împrejurări, de situații geografice sau de mâna de lucru în anumite ținuturi, vechi ori noi ce alcătuiesc noul stat național întregit.

Așa fiind — credem că locul recriminațiilor și a teoriilor importate și în deosebi locul patimilor și luptelor de politică militantă în cadre de partide — trebuia să-l ia seninătatea muncii liniștite.

Pentru epoca de reculegere și de consolidare, în care ne găsim, preocupările și problemele economice și sociale, ce stăpânesc azi lumea — trebuie să ne stăpânească și pe noi. Și asta cu atât mai mult cu cât, deși războiul ca

măcel de carne a încetat — el continuă fioros ca măcel social și economic și dacă nu va putea schimba întreaga mentalitate a omenirii — desigur va înfige piatra demarcațională între două capitole ale istoriei mondiale.

În această perspectivă e evident că micile războaie cu marile lor patimi izvorite din luptele partidelor politice — trebuie să fie înlocuite cu munca liniștită a producției intelectuale și materiale.

Altcum ghionturile și loviturile politice dela partid la partid și mai ales dela om la om, vor ridica porniri pătimașe într'o atmosferă bolnavă, în care nu se poate lucra cinstit. Și atunci nu e mirare dacă o seamă de oameni cum se cade, neinglobați acestor războaie, în generoasele lor porniri de bine nu mai pot aștepta liniștiți schimbarea regimului și mai ales a sistemului politic și de guvernare. Și își anină dragostea de neam înșiruindu-și puterile de făptuire și de luptă sub steaguri de conservare, de progres crezut sau de luptă fără milă cum sunt steagurile: șovinismului, fașcismului, antisemitismului, socialismului, regionalismului, republicanismului etc. etc.

E timpul să se dea condițiile necesare să se termine atitudinile de liceu a vieții noastre sociale, ca să intrăm în maturitatea politică.

Azi, în România întregită, nu poate avea întâietate, în epoca de consolidare, decât un singur steag călăuzitor: *steagul consolidării noastre*

sociale și economice — chemat să acționeze și solidarea sufletească înfăptuită.

Ca să nu fim rău înțeleși, precizăm că noi nu înțelegem consolidarea și apoi progresul economic *ca scop*. Socotim însă acest *mijloc* ca primordial necesar la desăvârșirea noului nostru stat—ca în România întregită să putem da largi posibilități de dezvoltare unei civilizațiuni originale, având la temelie armonia economică, care o poate da numai totalitatea provinciilor noastre.

Că până acum — în primii cinci ani dela Unire — n'am putut pune numai câteva pietrii pentru temelia acestei clădiri — cauzele au fost provocate de anume aprecieri și acționari, mai mult s'au mai puțin înțelese sau scuzabile.

A fost fatal ca Unirea ce ne-a dat România mare, să aglomereze tradiții și discipline economice și sociale tot atât de mult diferențiate ca și aluatul și hotarele politice în care au fost zămislite și durate. Urmarea firească a fost că, lipsind închegarea într'un program economic practic, pentru țara întregită (ne lipsește și azi) — toate aceste tradiții, discipline și moravuri de acționare să continue a manifesta atât de heterogen, până să dea impresia luptelor cu caracter regional și de clase sau de raporturi economice dela stăpân la slugă, dela exploataitori la exploatați, dela speculanți la jefuiți. Și toate

aceste, cu deosebire în urma faptului că vechile și istoricele partide politice socot că pot opera și după războiu cu aceleași mijloace și în cadrele aceluiași sistem de guvernare, iar noile partide politice cred că neamul nostru *abia acum întregit*, poate suporta frământări și sguiduri ca și lupta de clasă.

Din complexul acestor greșeli să menține și să afirmă și credința că și după războiu să poate conduce țara *de către partide*, ce ajung la putere cu schimbul, și să închină, fără condiție, unor tradiții și unor șefi moșteniți, ce gândesc și făptuesc autocrat cu aparențe de organizație democratică.

Dacă în politică nu s'a produs încă argumente ce dovedesc pe deplin aceste grozave greșeli — viața socială și economică, *cu care respirăm ceas cu ceas*, oferă dureroase dovezi prin înfrângerile și pagubele încomensurabile pe care le suferă țara.

Deruta agriculturii, demoralizarea și stângenia industriei și comerțului, prăbușirea valutei și scoaterea noastră din piețele mondiale, după ce am compromis exportul și ne-am prezentat ca risipitori grei de plată, cu întreg importul nostru — dau dovezi multe și complicate și nu totdeauna onorabile — sub raportul politicii militante

Ar trebuie să nu fim români, ca să avem

suflet să discutăm amănuntele acestui complex de cauze a crizei noastre economice.

Pentru noi, cei de acasă, cunoaștem și în dureroase amănunte: concepția economică aservită asigurării puterii politice prin redevențe materiale și prin curente sau viitoare rentabilități materiale asigurate prin agenți fixați în Ministerere și executori plasați și susținuți în intern și în estern. Cunoaștem oscilatoarele măsuri de ordine luate; cunoaștem dedesupturile reformei agrare, a subsolului, a exportului și importului cu permise; apoi amânările plăților în străinătate, contingentările, diferitele regime de cereale, lemne, ciment, cărbuni; și în fine cooperativele, Casele de imprumut pe amanet și gaj, creditul industrial, Reșița, gazul metan, căderile de apă și la toate în cap: Mijloacele de comunicație așa cum le avem precum și Banca Națională, în dependența ei de azi, pe care n'o atenuiază nici admirabila ei organizație executivă.

Dacă la toate aceste adaugăm: noul regim impositar, consolidarea bonurilor de tezaur, împrumuturile noi căutate în străinătate, naționalzările cu formula 50 + 1 plus partidul, legăturile și convențiile economice cu statele vecine sau aliante — avem o bună parte din complexul cauzelor care au determinat criza noastră socială și economică de azi.

Credem că toți cărora le sunt destinate

aceste scrise, sunt în măsură să supună aprecierii lor obiective toate aceste imoportante chestiuni — fără să fim nevoiți să facem aici harakhiri amănuntelor.

Aici căutăm și dorim să atragem atenția asupra câtorva chestiuni, pe care le credem potrivite să ofere material întru aflarea soluțiilor.

MATERIAL PENTRU SOLUȚII.

La îndemână cu datele și însemnările de până aci, alături de zilnicele noastre constatări și experiențe — trebuie să constatăm că crizele noastre economice și sociale sunt fatalele urmări a propriilor noastre maladii și greșeli.

Atmosfera îmbâcsită ce ne încunjoară n'a provocat aceste crize — cel mult le-a evidențiat și le-a mărit.

Dacă așa este — conștiința de neam și logica impune ca, având diagnoza bolilor noastre, să căutăm, în deosebi acum în timpul consolidării, soluțiile în intenzivitatea și libertatea producției și valorizării — reorganizând și însănătoșind felul de muncă și organizațiile noastre. Până vor putea fi nivelate diferențierile condițiilor de producție, distribuție și administrare dela provincie la provincie, dat fiind că în apropiatul trecut am avut patru regimuri de administrare și producție, — să ne împăcăm cu ideia decentralizării dar mai ales a

organizării noastre sociale și economice — *pe teritoriul sau sectoare economice.*

Nu ne gândim nici un moment la vechile granițe politice și prin urmare nu credem că aceste sectoare economice ar putea sau ar trebui să respecte aceste vechi și prăbușite granițe.

Din contră: ori-ce patriotism local, ori-ce considerații pe temeiul de vechiu regat ori noii provincii, credem că ar da sub raport economic chiar mai dezastruoase roade decât roadele dezastruoase, ce le are țara sub raportul politic, azi când întreaga noastră viață publică se orânduiește în temeiul rețetelor și patimilor de partid.

Desigur că normal ar fi ca aceste *sectoare economice* să se formeze ele direct în situațiile date și prin rezultatele efective ale complexului de producție favorizată de elementele ce le oferă diferitele ținuturi ale întregitului stat.

Dar realitatea dată cu atât mai puțin ne îngădui amânări, cu cât în România întregită pe de o parte avem moștenite felurite condiții de producție și valorizare și felurite trebuințe, iar pe de altă parte încadrarea noastră puternică în viața economică și socială mondială, ni-se impune zi cu zi.

Din aceste motive, este necesar ca cel puțin pentru un timp — cât durează procesul consolidării și unificării sănătoase a vieții noastre economice și sociale, *la nevoie să forțăm chiar această decentralizare pe sectoare economice*, până când

vor putea să vieze în puterea fireștii lor dezvoltări.

Să înțelege că acestei decentralizări va trebui să-i premerge fixarea principiilor călăuzitoare a unei politici economice și sociale *unitare* pentru întreaga țară — cu obiectivele imediatei actualități. Sau cel puțin să se facă aceste fixări *concomitent cu decentralizarea*.

La temelia acestei politici economice, de sigur că trebuie să fie conștiința ca România întregită să rămână *stat național* și în manifestările de ordin economic și social. Aceasta conștiință însă nu trebuie să rățăcească nici prin codrii șovinismului orb nici pe luncile supraprețuirilor forțelor noastre de azi.

În același timp înse caracterul național al statului nu poate servi nimănui și nici unei organizații, fie politică, fie de ori ce fel — să-și aștearnă confortabil patimile sau egoismul submasca „națională” — cu gânduri de profit material sau de situație în Stat.

La fel, acest caracter, nu poate justifica nici pe detractorii ridicăți din șirurile minorităților, nici pe internaționalii adăpostiți în o parte a mișcării sindicaliste și mai puțin pe stegarii luptelor de clase. Cel puțin azi, în era consolidării noului Stat, ori ce stânjenire a liberei organizații pe brezle și îndeletniciri, ar fi tot atât de dezastroasă ca și forțarea, înainte de vreme,

a unor activități menite să umple cadre de luptă, ce abia să pot azi întrevăde.

În deosebi, rânduirea vieții noastre sociale și economice, trebuie să fie azi așezată așa fel ca să crească și să vieze din plenitudinea realităților forțe ce le avem, cu concursul tuturor factorilor — pe care nu-i îngăduit nici să-i desconsiderăm nici să-i esagerăm. Să rămânem în nota realităților de azi și a posibilităților de mâine.

Ca să putem asigura mai bine și să intensificăm producția atât pentru îndeplinirea nevoilor interne cât mai ales pentru valorificarea cât mai mare a bogățiilor noastre prin exportul intens, ce ne-ar face balanță comercială activă, ne-ar ieftini traiul și ne-ar da din nou valuta forte — noi credem că sunt indicate următoarele sectoare economice :

Sectorul agricol, cuprinzând Oltenia și Banatul în Vestul Țării și apoi Baraganul, estul Moldovei și întreaga Basarabie.

Sectorul Industrial cuprinzând Transilvania cu părțile Ungurene, cu Valea Prahovei, Vestul păduros al Moldovei și Bucovina.

Sectorul comercial cuprinzând întreagă coasta Mării negre, cu orașele pe care le avem acolo ; apoi orașele principale dela gurile și din cursul Dunării ; orașele din apropierea tuturor granițelor, Capitala Țării și orașele consacrate ca centre comerciale.

Această decentralizare pe sectoare economice nu vrea să însemneze că în diferitele sectoare ar urma să fie ocrotită și îndrumată, *numai* producția și munca reclamată — de specializarea sectorului. Diversitatea producției oferă avantajii foarte mari — dar pentru un timp oare care va fi necesar, în interesul producției țării și a consolidării noastre economice să *avem anume regime pe sectoare cu largi autonomii*, menite să înlesnească și să ajute în deosebi dezvoltarea lor și a centrelor lor — *aplicând chiar legiferări speciale cu preferințe*, în interesul dezvoltării și întăririi producției, căreia îi și oferă mai multe condiții naturale geografice și în general sub ori ce raport.

Numai așa credem că am putea avea *într'un timp relativ scurt* centre puternice agricole, industriale și comerciale — care s'ar afirma atât în intern cât și în relațiile noastre cu streinătatea.

Să înțelege că pentru consolidarea vieții noastre economice este necesar ca diferitele sectoare economice să le umplem cu cât mai complexe organizații și muncă pentru a putea folosi toate condițiile, ce să ofer.

Astfel în Sectorul agricol semnalat — va trebui să ajungem la agricultura intensivă de model, la oierit, la dezvoltarea tuturor industriilor agricole, asigurând țării întregi în același timp și produsele din pepinierile de tot soiul

(viță de viie, altoi, plante medicinale, legumărie, roze, tutun etc. etc).

În sectorul industrial — oferindu-se condiții admirabile — va trebui să avem pe lângă dezvoltarea industriei propriu zisă, care se prelucure până la fabricația cea mai rafinată toate materiile prime și cele ce să pot chimicește forma — și o înaintată creștere de vite, pentru ca să folosim rațional întinsele pășuni și fânețe de deal și de pădure.

În sectorul comercial va trebui să se preia diferite semifabricate și să se desăvârșească în fabricate pentru nevoile interne și pentru export — comercializându-se în același timp imensele averi, ce zac în bogăția de pește a țării noastre. Astfel procedând, vom avea în țară ținuturi cu înaintată cultură de cereale, de vite, de pescărie și apoi industrii agricole și propriu zise și un comerț la nivel cu centre solide, puternice și ferite de speculanții ordinari.

Operațiunile financiare cerute de această muncă, producție și valorizare economică desigur că reclamă o cât mai îngrijită și mai completă organizare bancară, care să fie în măsură să circule mijloacele de plată așa fel, ca ele să fie la timp la îndemâna producției și nici un moment să nu fie scoase din circulația reclamată de nevoile producției, valorizării și a schimbului.

Că acest serviciu va fi făcut prin organizații bancare capitaliste sau prin cooperatie, rămâne de văzut. Fiind-că și unul și altul din aceste forme își au pentru noi, în situația de azi și avantajile și desavantajile lor.

Principalul este, ca producția și valorizarea rațională să nu fie împiedecată de lipsa mijloacelor de plată — căci atunci consumatorii interni, ajung să fie speculați și balanța noastră economică ajunge pasivă, prin compromiterea posibilităților de esport.

Băncile, ca societăți anonime, formate fie din capitaliști fie din entusiaști, având posibilități de câștiguri mari, își pot asigura colaborarea și conducerea celor mai specializate și distinse forțe — a căror reprezentare sau muncă de detalii o pot onora larg.

Mai mult înse — azi în organizarea economică capitalistă — băncile mari, în temeiul fireștilor lor legături în intern și în extern, pot concentra capitale mai importante și la nevoie pot apela cu succes și la capitalul strein.

În schimb *Cooperatia*, având la temelia largei democrații, principiul *colaborării* efective și desinteresate, elimină dintre scopurile sale orice rîvnă de profit material. Cooperatia servește numai organizarea și închegarea forțelor și factorilor în vederea producției mai mari, a valorizării și indestulării trebuințelor direct, fără

intermediari, fără pretenții pentru sine și fără speculă în favorul rentabilității capitaliste.

Deși cooperația românească a realizat o parte din această admirabilă activitate — situația ei de azi nu-i dă putința să pună la îndemâna țării *imediat*, toate mijloacele de acționare economică, ce ni se cer azi.

Dacă trebuințele satelor pot fi tot mai complet indestulate prin cooperație — acționările din orașe, dar mai ales pătrunderea economică în orașele țării, trebuie să aibă la îndemână toate mijloacele posibile, în cadrele unei vaste munci sociale și economice.

Așa fiind, pentru moment trebuie să apelăm, întru executarea programului economic de azi, chemat să ne dea bazele politicei economice de mâne și la organizațiile bancare — ca și la *Cooperație*, care reorganizată, va putea să ajungă pârghia principală în producția și indestularea trebuințelor economice și sociale de mâne.

Dacă Băncile își modelează structura și activitatea atât după nevoile interne cât mai ales după raporturile ce le au cu similarele organizații mondiale — *Cooperația românească*, nu este îngăduit să fie subjugată nici unei veleități de partid sau de lupte în vederea unor transformări brusce ale întocmirii societății de azi.

Și fiind-că la noi atât în ce privește Băncile cât și *Cooperația de azi* se manifestă anume apa-

rențe și anume greșeli — să ni se îngăduie aici o lămurită paranteză:

În ce privește organizația bancară, în România întregită avem patru feluri de moșteniri:

Banca Imperială rusească ce-a operat cu deosebire prin filiala ei din Chișineu în *Basarabia*, înglobând toate operațiile bancare posibile sub regimul Țarist în plus și cooperația, pentru care avea instituită anume secțiune de îndrumare și control și apoi organizația gospodărească a „Zemstvelor“ — era de așa manieră încât prin activitatea lor quasi bancară a făcut inutilă și chiar imposibilă dezvoltarea ori cărei organizații bancare în *Basarabia*, din inițiativă particulară. Și credem că a fost o greșală ca *Basarabia* să cunoască și se simtă mai ales — după unire — rezultatele activității bancare prin o forțată organizare, mai mult sau mai puțin sclavă unui spirit călăuzit de rentabilitate capitalistă sau de alte interese în afară de cele economice.

Așa fiind, în *Basarabia* nu se poate vorbi de o organizare bancară în sensul ce ne preocupă aici pe noi.

În *Bucovina* organizațiile bancare nu au fost altceva și durere au ramas și azi simple esponente ale marilor bănci din Viena — înmulțite azi cu filialele Băncilor din București. Despre o pornire sau organizare bancară *bucovineană* nu asemenea se poate vorbi.

In Vechiul Regat — în afară de încercarea Protopopescu și de ființarea Băncii Comerțului din Craiova și a Băncii Agricole — întreaga organizația bancară a fost pornită sau aservită celor șapte bănci principale din București — cele mai multe clădite și durate pe temelii de rentabilități capitaliste sau de interese de partid. Dintre cele șapte mari bănci ale capitalei numai două-trei au la temelie capital societar românesc. Celelalte sunt sau naționalizate sau internaționale, după cum le sunt sau le-au fost stăpînii și comitenții.

Așa fiind — deși Băncile din București și-au afirmat și și-au impus importanța în intern prin puternicile aglomerări de capital și afaceri, girate de personalități politice și ponderate, cu care și-au asigurat și legăturile prielnice în Străinătate — totuși nu ne dau îndeajuns organizația bancară reclamată de interesele economice, ce așteaptă să fie ocrotite în cadrele unei politici economice a României întregite

Cu totul altfel se prezintă organizația bancară în *Transilvania, Banat, Crisana și Maramureș*.

Aici nu erau bogătași cu veleități capitaliste și nu aveam nici diferite partide cu poftă de stăpânire politică, pe temeiul de supremație financiară.

Pe de altă parte, fostul regim unguresc și austriac, deși negliga și încătușa organizațiile eco-

nomice românești — nu s'a gândit să aplice sistemul țarist pe care îl cunoaștem din Basarabia.

Politica rusească de stânjenire, aplicată vieții economice din Basarabia prin centralizarea autocrată a tuturor acțiunilor la Zemstve rusești și la Banca Imperială, cu secția ei cöoperativă — au avut mai dezastruoase urmări, decât prigonirile de multe ori nătânge, în totdeauna înse brutale, de care am pățimit în Imperiul Austro-Ungar. A fost dar firesc ca organizațiile bancare din aceste ținuturi, să poată fi clădite în nota solidarității economice cu pronunțate temeieri naționale. Prin larga lor activitate au făcut inutilă chiar și cooperația — de vreme-ce fie care bancă românească de aici până la războiu, se identifica cu o cooperativă, ca fel de lucrare. Numai așa se esplică faptul interesant, că români săraci în capitale, cum au fost Ardelenii, Bănățenii și cei din ținuturile alipite, au ajuns să aibă la 150 bănci. Activitatea acestor bănci nu poate fi judecată după cifre de bilanț. Căci prea adeseori active de câteva zeci sau sute de mii de coroane, desăvârșeau funcțiuni și indestulau trebuințele economice și sociale mai prodigios, decât activele de milioane ale băncilor clădite pe dragostea rentabilității capitaliste.

Că azi — tineri entuziaști în pornirile lor generoasă, pe care le agață de cetitul unor autori

și de dările de lumini remase dela opaițele războiului — coboară în rândul greșelilor preocupările sociale și culturale ale băncilor de aici, de până la războiu, ca să facă aprecieri după plac, asupra unor momente din acțiunile de care au rămas departe — credem că nu schimbă întru nimic fața lucrurilor.

După Unire a fost firesc să se continue în *aceleași ogașe*, dar în organizații puternice și centrale, acțiunile economice cu ajutorul băncilor — pentru moment singurele mijloace la îndemână, până când se va putea pătrunde *efectiv* economicește în orașele din această parte de țară.

Mulțimea problemelor economice impuse prin situația de după războiu — a fost natural să pună la contribuție întreaga putere de concepție și de muncă a câtorva dintre cei gata la ori ce jertfă, ca să poată fi continuatorii trecutului și inițiatorii ceruți de momentul istoric.

Durere, acest moment n'a fost, la vreme înțeles de toți câți aveau datoria să nu-'l scape.

În loc să fie sprijinite, cu deosebire în ținuturile alipite, toate organizațiile moștenite alături de toate inițiativele poruncite de noile orientări — ne-am pomenit cu răstălmăciri păgubitoare statornicirii politice economice și sociale cerută de România întregită.

De dragul unor ranchiune personale sau a unor ieftine succese politice de o zi — în neînțe-

legerea punibilă a situațiilor date — s'au frustrat legi sancționate, s'au călcat în picioare rezultate și concepții bine chibzuite, s'au împiedecat acțiuni, chemate să ajute și să îndrumeze munca economică prin bănci, până vom putea avea factori direcți de producție și valorizare, pornind dela orașe înspre sațe și completându-se cu producția satelor în spre orașele *noastre*.

Date aceste situații — în ce privește chestiunea băncilor românești, din întreg coprinsul României întregite și având alături sau în față puternice organizații bancare streine, — este logic să așezăm această importantă problemă în planul prim al mijloacelor de executivă ale politicei noastre din apropiatul viitor.

În locul forțatelor „naționalizări“ — va trebui să nizuim în spre *consolidarea* băncilor noastre, dându-le organizația impusă de complexul nevoilor pe care *azi* le avem și trebuie să le soluționăm.

Indicate sunt spre acest scop creierea și dezvoltarea de *centre bancare*, pe care le reclamă nevoile politicei economice de azi.

Aceste centre bancare — cerute imperios cel puțin pentru timpul de tranziție și consolidare economică — sunt chemate să ajute efectiv reala noastră pătrundere economică la orașe, și transformarea mentalității economice în lăuntrul unui solidarism economic și social întemeiat pe principiul statului național.

De sigur că am avea nevoie chiar dela început de cât mai multe centre bancare, în diferitele orașe ale Țării întregite, pentru-ca normala și îndreptățita pătrundere economică a elementului românesc la orașe, să fie desăvârșită cât mai curând. Mijloacele materiale și forțele intelectuale și de specialitate, ce ne stau azi la dispoziție nu ne permit înse decât un început redus, ca acesta cu atât se poată fi mai puternic.

Deocamdată ne-am gândi la următoarele Centre bancare: București, Cernăuți, Galați, Iași, Cluj, Timișoara și Craiova. Se înțelege că aceste centre de la început vor trebui să înlesnească efectiv crearea de alte și cât mai multe centre bancare, în orașele indicate prin viața lor economică actuală sau care natural va trebui să fie dezvoltată, pentru-ca să putem utiliza toate condițiile date producției, valorizării și transporturilor bunurilor noastre.

Când credem că aceste centre bancare, având o cât mai bună organizație, vor trebui sprijinite cu dinadinsul de: public, Banca Națională și Stat — nu dorim să fim rău înțeleși, ca să fim gratificați cu șovinism național în materie economică.

Intocmai cum noi suntem de convingerea că numai propriile noastre puteri financiare și de specializare, de care dispunem azi, nu ne sunt suficiente și ca urmare *colaborarea cu capitalul și specialiștii streini este utilă și de dorit*, la fel ne dăm seama că funcțiunile economice, sub raportul

financiar ce se concentrează la orașe — nu pot fi și nu e nevoie să fie îndeplinite exclusiv numai prin organizațiile bancare românești. Colaborarea simlarelor instituții aparținătoare celorlalți cetățeni sau altor interesați, ce produc și nu numai speculează — ne este foarte bine venită și o dorim sincer.

Totul se reduce la o reparare în interesul intensificării producției și la eliminarea unei *inferiorități*, în care a fost siluit elementul românesc, și sub acest raport, de vitrejia vremilor, dar mai ales de politica de opresiune și de privilegii date altora, de cătră stăpânirile sub care am gemut.

Așa văzută funcțiunea economică și socială a băncilor noastre — servind drept mijloace pentru promovarea producției, prefacerea, valorizarea și circulația ei prin factorii competenți și onești — vor putea fi oprite pornirile de hrăpăreață rentabilitate capitalistică și de odioasa speculă, ce se folosește de toate conjucturile, lipsele și nenorocirile.

Ca și *cooperăția* — atât cât o avem și până azi — să poată deservi cu rezultat aceleași probleme — va trebui să fie de urgență reorganizată și în special să fie ferită de ori ce incredințări și ingerențe streine spiritului cooperatist.

Cooperăția noastră trebuie să fie organizarea mijloacelor de luptă economică izvo-
rită din *inițiativa particulară* și din valorifi-

care a forțelor individuale de producție directă sau indirectă. Și din aceste motive, Statul nu este îngăduit să se substituie cooperatorilor creatori și esecutori. Amestecul Statului și a organelor sale de guvernare, trebuie să se mărginească cel mult la *controlul* și la *sprijinul* cooperăției.

Pornind din această concepție, credem și azi că numai așa putem folosi puternica armă economică, ce o dă Cooperăția, *dacă o lăsăm exclusiv în grija inițiativei și acțiunii particulare.*

În acest scop este necesar, ca fie care sector economic de care am vorbit să-și aibă mișcarea cooperatistă independentă, pe care să o consolideze în organisme autonome, cu centrale pe ținuturi. Aceste Centrale, la rîndul lor să formeze la București o *Centrală generală de îndrumare* de control și de superioară conducere și reprezentare a cooperăției românești. Această Centralăgenerală înse, să nu facă și să nu se ocupe cu *afaceri* curente.

Ceia ce se face azi — în temeiul estinderii prin surprindere a Legii Cooperăției din Vechiul Regat și în ținuturile nou alipite, fără a se ține seamă de structura diferită a vieții și a situațiilor economice, de aici — credem că este în detrimentul sănătoasei cooperății.

De altcum faptele, ce se pot înregistra zi cu zi confirmă dureros adevărul. Căci în vreme

ce în Ardeal și Banat cooperația săsească, șvăbească și ungurească se menține și se consolidează — Cooperația românească abia are câteva începuturi, cele mai multe răsărite pe timpul contingentărilor sau înființate sub protecția și pentru interese de partid.

Operațiunile financiare, chemate să ajute producția și valorizarea — ca să poată fi îngrijite, fie de către Bănci, fie de către Cooperație sau de capitaliști indigeni și streini, sau de toți împreună, — au nevoie de îndrumările, nivelările și mai ales de sprijinul efectiv al unei *Bănci de emisiune*, puternic consolidată și organizată potrivit cu noile cerințe.

Fixăm, dela început, să nu fim rău înțeleși, că actuala *Bancă Națională* ne face cinste prin soliditatea și corecta administrare a *afacerilor curente*, îngrijite de conducerea selectă și de personalul intern și extern pregătit, devotat și distins.

Dar această Bancă Națională, a rămas până azi *de drept* numai banca de emisiune a Vechiului Regat. Deși *de fapt* Banca Națională lucrează azi, prin agențiile sale nou înființate și în ținuturile nou alipite — *de drept* ea n'are încă privilegiile băncii de emisiune estinse și asupra acestor ținuturi.

Banca Națională nici azi, după cinci ani dela Unire, nu este îndreptățită prin vre-o lege sau vre-un surogat de lege care i-ar fi reînnoit privilegiile și pentru noile ținuturi. La

temeiul Băncii noastre de emisiune și azi este numai legea veche din anul 1880 — care coprinde dispoziții privitoare numai la Vechiul Regat. Nici chiar noua Dobroge nu e înglobată în teritoriul pentru care Banca Națională are privilegiile.

Așa fiind — se impune de urgență legiferarea chemată să reglementeze această importantă chestiune — după-ce Banca de emisiune predomină și diriguiește, în ultima analiză, aproape toate operațiunile financiare privind producția, valorizarea și schimbul.

În pragul acestei legiferări însă, se impune să ne lămurim fără patimă, în senine și temeinice discuțiuni, asupra soluției ce trebuie dată marelui probleme a Băncii de emisiune în România întregită.

De dragul unor vremelnice vrăjmășii sau interese de partid sau de ajungere la putere, nu este îngăduit să fie eventual compromisă funcționarea liniștită și normală a unei instituții de importanța Băncii de emisiune.

Fixarea mijlocului de schimb ca și a sistemului monetar și a emisiunii surogatului său hârtia-monedă — constituie unul dintre importantele drepturi *regaliene*. Așa fiind — numai cei doi factori constituționali: Regele și Corpurile legiuitoare, *de comun acord*, sunt suverani în soluționarea acestei chestiuni.

Intregirea Țării desigur a creiat situații noi și în ce privește felul de a soluționa întreaga Ches-

tiunea valutei noastre și ca urmare impune *de urgență, reorganizarea*, cel puțin a felului cum să se facă emisiunea hârtiei-monedă.

Dacă sistemul monetar a ramas în continuare cel al Vechiului Regat — chestiunea emisiunii, nu urmează să rămână la soluția dată pentru Vechiul Regat, acum aproape o jumătate de veac, cum nu urmează să fie transformată numai de plăcerea schimbării.

Legea Băncii Naționale din 1880 a Vechiului Regat, fixează acestei bănci un capital societătar de 30 milioane lei, la care participă și Statul, cu una a treia parte. Până acum înse s'a făcut o singură emisiune în sumă de 12 milioane lei, la care a participat original și Statul. În cursul timpului înse, Statul și-a vândut acțiunile și a abzis astfel de participarea sa. Așa încât azi, când capitalul societătar al Băncii Naționale a ramas tot numai la emisia de 12 milioane lei — întreg acest capital se află la particulari și ce e mai mult, în o măsură îngrijorătoare la societăți și particulari, ce nu se cunosc și poate sunt în afară de granițele României de azi.

O soluție s'ar da așa, ca legiferarea prin care s'ar reglementa privilegiile Băncii Naționale *de azi să condiționeze estinderea acestor privilegii și asupra ținuturilor nou alipite*, de completarea emisiei până la 30 milioane fixată în legea originală, cu obligamentul ca adunarea generală a acționarilor de

azi să hotărească : a) preschimbarea acțiunilor azi la portor în acțiuni nominative, b) distribuirea noilor acțiuni, până la 30 milioane lei sau până la o sumă mai mare, să se facă în o anumită parte Statului, iar restul pe ținuturi, așa ca la capitalul societar al Băncii Naționale să ia parte în proporție numerică *întreaga populație a României întregite* — se înțelege plătindu-se acțiunile noi cu valoarea lor internă și nu piață.

În aceeași lege, privilegiile Băncii de emisiune s'ar revizui și s'ar coordona cu trebuințele și problemele economice ale României de azi și la fel s'ar schimba și statutele, ce urmează să fie stabilite în cadrele legii noi.

Altă soluție ar fi înființarea unei noi bănci de emisiune pentru teritoriile alipite — cel puțin pentru perioada cât mai durează privilegiile actualei Bănci Naționale și până când noul orientări economice și sociale, își vor fi asigurat stabilitatea necesară.

O a treia soluție ar fi — *esersarea direct de către Stat a dreptului său regal* prin înființarea unei Bănci de emisiune a Statului.

Chestiunea stocului metalic, atât a celui evacuat la Moscova, cât și a celui aflător în trezorele Băncii, desigur că ar forma obiectul unor aprecieri speciale, ținându-se seamă de felul cum a fost aprovizionat și chiar cum a fost evacuat; iar după închierea războiului, cum a fost

alimentat acest stoc. La fel și emisiunea forțată și datoriile Statului către Banca Națională. În această materie sunt la îndemâna publicului opinări, cercetări și propuneri concrete.

Esaminând mai deaproape numai aceste trei soluții, ni se prezintă următoarele situații :

Prin acceptarea primei soluții, am avea mai la adăpost de ori ce fel de veleități acțiunea indirectă a Băncii Naționale, care ar fi în acest caz : alcătuirea selectului capital financiar și productiv din întreaga Românie de azi, ferit de ori ce ingerențe. Ar dispărea anomalia în urma căreia, azi, factorii economici și capitalul nuilor ținuturi se găsesc cu desăvârșire streini de Banca Națională și în dăunătoare *inferioritate* față de factorii și capitalul Vechiului Regat și a deținătorilor streini de acțiuni ale băncii privilegiate, esersatoarea dreptului regalian a emisiunii noastre monetare.

O necesară și frățescă distribuție a acțiunilor din emisia de completare a Capitalului societar, atât Statului cât și particularilor, ar nivela pe deplin discuțiile păgubitoare din jurul Băncii Naționale, în ce privește pretinsul colorit politic, ce se spune că l-ar avea azi.

Preschimbându-se acțiunile vechi și emițându-se cele noi nominativ și nu la portor — credem că s'ar satisface o justificată pretensiune a totalității cetățenilor, îndreptățiți a-și avea li-

azi să hotărească: a) preschimbarea acțiunilor azi la portor în acțiuni nominative, b) distribuirea noilor acțiuni, până la 30 milioane lei sau până la o sumă mai mare, să se facă în o anumită parte Statului, iar restul pe ținuturi, așa ca la capitalul societar al Băncii Naționale să ia parte în proporție numerică *întreaga populație a României întregite* — se înțelege plătindu-se acțiunile noi cu valoarea lor internă și nu piață.

În aceiași lege, privilegiile Băncii de emisiune s'ar revizui și s'ar coordona cu trebuințele și problemele economice ale României de azi și la fel s'ar schimba și statutele, ce urmează să fie stabilite în cadrele legii noi.

Altă soluție ar fi înființarea unei noi bănci de emisiune pentru teritoriile alipite — cel puțin pentru perioada cât mai durează privilegiile actualei Bănci Naționale și până când noile orientări economice și sociale, își vor fi asigurat stabilitatea necesară.

O a treia soluție ar fi — *esersarea direct de către Stat a dreptului său regal* prin înființarea unei Bănci de emisiune a Statului.

Chestiunea stocului metalic, atât a celui evacuat la Moscova, cât și a celui aflător în trezorele Băncii, desigur că ar forma obiectul unor aprecieri speciale, ținându-se seamă de felul cum a fost aprovizionat și chiar cum a fost evacuat; iar după închierea războiului, cum a fost

alimentat acest stoc. La fel și emisiunea forțată și datoriile Statului către Banca Națională. În această materie sunt la îndemâna publicului opinări, cercetări și propuneri concrete.

Esaminând mai deaproape numai aceste trei soluții, ni se prezintă următoarele situații :

Prin acceptarea primei soluții, am avea mai la adăpost de ori ce fel de veleități acțiunea indirectă a Băncii Naționale, care ar fi în acest caz : alcătuirea selectului capital financiar și productiv din întreaga Românie de azi, ferit de ori ce ingerențe. Ar dispărea anomalia în urma căreia, azi, factorii economici și capitalul noilor ținuturi se găsesc cu desăvârșire streini de Banca Națională și în dăunătoare *inferioritate* față de factorii și capitalul Vechiului Regat și a deținătorilor streini de acțiuni ale băncii privilegiate, esersatoarea dreptului regalian a emisiunii noastre monetare.

O necesară și frățească distribuție a acțiunilor din emisia de completare a Capitalului societar, atât Statului cât și particularilor, ar nivela pe deplin discuțiile păgubitoare din jurul Băncii Naționale, în ce privește pretinsul colorit politic, ce se spune că l-ar avea azi.

Preschimbându-se acțiunile vechi și emițându-se cele noi nominativ și nu la portor — credem că s'ar satisface o justificată pretensiune a totalității cetățenilor, îndreptățiți a-și avea li-

niștea trebuincioasă, prin cunoașterea celor ce pot avea un cuvânt și sunt în drept să aleagă conducerea primei instituții financiare — chivernisitoarea valutei și esecutoarea financiară a politicei noastre.

Dacă preschimbarea acțiunilor foste la portor în acțiuni nominative la societăți particulare, cum e cazul societății *Reșița* a fost pretinsă pe o serie de argumente — toate aceste argumente pot fi invocate cu înzecită dreptate, când este vorba de Banca Națională, încredințată cu emisiunea.

În ce privește a doua soluție, aceia a creării, pe un timp determinat, a unei noi bănci de emisiune pentru noile ținuturi — chestiunea se prezintă de sigur mai dificilă.

Ar fi mare riscul eventualului agjo, ce s'ar putea creia între emisiunea Băncii Naționale și între emisiunea noii Bănci. Viața noastră economică, ce trebuie să-și creieze colaborări și să aibă program cât mai unitar, cu greu ar putea suporta azi două bănci de emisiune.

Dacă numai din motive de oportunitate economică, în situația în care ne găsim și în urma consolidării bonurilor de tezaur, a plăților în legătură cu budgetul statului, reforma agrară, cupoane, cooperație etc. — dar în deosebi a datoriilor statului către Banca Națională și a marelui probleme, ce o prezintă chestiunea inflației ori deflației monetare — ar fi dată soluția de a

creia o *Bancă de emisiune a statului*, credem că Țara întregită ar fi scutită de frământări și de lupte cel puțin pe titlul esersării dreptului de emisiune, de cătră o bancă particulară, cum este azi Banca Națională.

Și apoi azi când emisiunea noastră nu mai este garantată decât în parte de stocul metalic al Băncii Naționale și întreg plusul acestei emisiuni este în sarcina Statului direct prin măsurile guvernelor și indirect prin Imprumuturile acordate de cătră Banca Statului, — ni se pare că stăm în fața unei înșelăciuni optice, când afirmăm că emisiunea de azi este și de fapt *numai* a Băncii Naționale.

Dacă așa se prezintă lucrurile — ce ne-ar putea convinge că este potrivit ca dreptul regal al emisiunii să nu-l exercite direct Statul, prin o instituție de stat și nu prin una particulară, care nu din vina ei, ci în urma evenimentelor și situațiilor date, a ajuns să nu mai poată avea pentru emisiune, garanțiile metalice reglementare și legale.

Că administrația de stat cu birocratismul lui migălos și greoiu, ar putea să îngreuneze sau chiar să compromită activitatea Băncii de emisiune — nu poate constitui un argument ce resistă. Nimic nu împiedecă și chiar se impune ca Banca de emisiune a Statului, să aibă o largă autonomie și mai pe sus de toate o completă independență de acțiune în operațiile ei financiare — în frunte

cu un consiliu general de administrație și cu censored numiți și aleși parte de către Stat, parte de către organizațiile economice.

Dacă ar fi atașată unui minister de rezort pentru chestiuni de administrație și de control imediat — întreagă conducerea și îndrumarea acestei Bănci, va trebui să fie făcută de Consiliul de miniștri cu ajutorul Consiliului de administrație sub controlul Corpurilor legiuitoare, ajutate de censori.

Ori care soluție s'ar da chestiunii Băncii de emisiune pentru Țara întregită, această soluție se impune de urgență. Și până atunci vor trebui aranjate diferitele chestiuni remase, parte în suspens, parte trecute în rezolviri încidentale.

Intre aceste sunt: aurul predat Băncii Naționale — aur parte produs în Țară parte rezultat din lichidarea Băncii Austro-Ungare. Apoi clădirile foste ale Băncii Austro-Ungare, în loc să fi rămas Statului cum era de drept, au ajuns în posesia Băncii Naționale, prin cumpărări făcute în particular, înainte ca privilegiile acestei bănci să fie estinse prin vreo lege și asupra noilor ținuturi alipite și prin urmare înainte de a se vedea ce soluție se dă pentru emisiunea în noile ținuturi sau în Țara întregită.

Până azi pentru aceste ținuturi, Banca Națională, *de jure*, nu este decât o bancă particulară — iar serviciile, ce îndeplinește, în o formă de altcum foarte culantă, ca bancă de emisiune,

constituie doar un avans maritimos al unor îndatoriri, ce se speră că le va avea în viitor, după eventuala estindere a privilegiilor sale în legătură cu emisiunea și în nou alipitele teritorii.

În legătură cu mijloacele și operațiunile financiare — se impune de urgență și introducerea și organizarea admirabilelor înlocuiri, în o mare măsură, a circulației *efective*, de monedă și valori care sunt instituțiile: de Giro, Clearing și Cassa de păstrare poștală.

Azi când deflația monetară forțată pe urma unei discutabile concepții economice, dar mai ales scumpetea enormă ce provoacă lipsa sufoçantă de numerar — aceste instituții întrebuițate cu succes în toate Țările, ar produce la noi o simțită ameliorare a lipsei de numerar, oferind în același timp mijloace de plată rezezi, sigure și confortabile.

De altcum problema mijloacelor de plată și peste tot chestiunea valutară a ajuns azi, în haosul perturbațiilor economice, în capul tuturor problemelor.

Permanentele văicăreli de pe urma scumpetei, rigidele constatări asupra acestei scumpete cu ajutorul diferitelor „Index“-e, dar în deosebi neputincioasele măsuri ale guvernului de a ne sugera credința în remediul prețurilor maximale — au avut darul să esaspereze pe toți cetățenii, *care sunt nevoiți să-și numere banii.*

Credința însănătoșirii și recâștigarea capacității de cumpărare a valutei noastre prin *deflație* ni se pare tot atât de abstractă ca și discuțiile, ce militează pentru procurarea mijloacelor imediate de plată, chiar și prin inflație.

Cum mijlocul de schimb acceptat de secole — care este valuta — nu-'l putem înlocui peste noapte, *una din soluțiile ce se oferă este esersarea directă de către Stat a dreptului său regal de emisiune și introducerea instituțiilor de Giro, Clearing și Casa de păstrare poștală.*

Banca de emisiune a Statului în locul stocului metalic, azi infim de mic la noi ca și în ori ce țară, față de emisiunea hârtiei monedă ar da drept garanție valutei sale întregă puterea și bogățiile Statului.

Soluția nu e nouă; a fost de mult propusă și la noi au tratat-o, între alții, cu multă cunoștință dd. profesori Dr. Anghelescu și Dr. Răducanu atât în studii documentate, cât și în polemici pătimașe.

Pentru înlesnirea și punerea în valoare a producției — desigur că *mijloacele de comunicație*, constituie una dintre importante probleme economice. Atât în ce privește poșta, telegraful și telefonul, dar în deosebi în ce privește mijloacele de transport de mărfuri și persoane — pe uscat și pe apă — se țin lanț discuțiile aprinse și se caută zilnic soluții.

Incercările cu echipele volante, cu închirierile de ateliere, dar mai ales cu importurile discutabile — au dat greș și au păgubit statul cu sume fantastice în cap cu victimele și pagubele nesfârșitelor deraieri.

Avem în țară și material metalurgic și de ori ce soiuri de care neavem nevoie; la fel avem fabrici, ateliere și specialiști. Să folosim munca inginerilor și lucrătorilor specializați, pe care îi poate avea C. F. R. căreia îi stă la în demână Hunedoara, Reșița și Astra Aradului. Să isprăvim odată cu experimentările.

Să ne luăm vreme și pentru judecarea faptului că rețelele de căi ferate, de care dispunem au moșteniri cu directive în spre fostele centre ale fostelor regime: Budapesta, Viena, Kiev, Petrograd. Deodată cu temeinicile reparații ale liniilor, ce le avem, va trebui să îndreptăm de urgență întregă rețeaua de căi ferate, în spre porturile noastre maritime și dunărene — asigurându-i în același timp joncțiunile economice cu Țările ce ne încunjoară și care ne servesc piețe de desfacere sau posibilități de transit.

În ce privește mijloacele de transport pe apă — credem că nu este suficient să îngrijim numai dezvoltarea navigației dunărene și maritime. Ni se impune să facem navigabile de urgență și râurile noastre principale ca Mureșul, Oltul, Nistru, etc.

Problema transporturilor pe apă, ori cât ni

s'ar părea de mare, nu comportă prea multe greutăți, după-ce în această chestiune putem beneficia mai curând de colaborarea și capitalul strein, în condiții foarte avantajoase.

A ajuns, aproape banal să mai spunem că până vom avea soluționată chestiunea transporturilor — nu vom putea pune în valoare bogățiile noastre și neputându-ne echilibra, nu vom ajuta cu nimic consolidarea și progresul nostru economic.

INTENSIFICAREA ȘI LIBERTATEA PRODUCȚIEI ȘI A VALORIZĂRII.

În urma unei explicabile intervertiri, discuția publică și curentă se agită mai ales în jurul *libertății comerțului* — deoarece măsurile și soluțiile de restricție și polițienești ce se aplică, sunt mai direct simțite de publicul consumator, care ajunge, așa ca din senin, sau în neputință de-ași satisface nevoile sau în situații de a fi exploatat de curajioșii contravenienți.

Noi credem înse că problema libertății comerțului, trebuie să fie prevalată de marea problemă a *libertății și intensificării producției și punerii ei în valoare*, fie cu ajutorul comerțului, fie prin alte mijloace interne sau externe.

Sgomotul ce se face pe tema libertății comerțului intern și mai ales a celui extern condiționat de export — este atât de mare, încât problema intensificării și libertății producției este amenințată să fie împinsă pe planul al doilea al cauzelor crizei noastre economice și sociale, în care ne zbatem de câțiva ani.

Or nu poate scăpa constatărilor noastre că în România întregită, nu numai libertatea, dar însăși problema producției are aspecte și laturi, până la unire necunoscute și neexperimentate în complexitatea lor, decât doar în parte, cât ne îngăduiau situațiile date în vechile granițe politice.

Până la unire sistemul, dar mai ales posibilitățile de producție în Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia, erau date și condiționate de factorii conducători din Budapesta, Viena și Petrograd.

În același timp, în Vechiul Regat — în afară de câteva industrii și ateliere pentru satisfacerea trebuințelor curente — întreagă producția se mărginea în deosebi numai la *cereale și petrol* — pe care, după îndeplinirea nevoilor interne, le exporta, de cele mai multe ori, ca materii prime.

Cu astfel de antecedente recente — ar fi fost firesc ca, imediat după întregirea neamului să ne fi preocupat în *primul rând noul sistem de producție și mijloacele intensificării aceleia*.

Intervenind înse patimașele amestecuri ale rîvnitorilor de putere și continuându-se, peste orice așteptări, concepțiile izvorite din necesitățile dar în deosebi din brutalitățile războiului — am suferit, și suferim încă și azi, cutezatele măsuri și nenorocitele regime, care nu au alte urmări decât stânjenirea producției și a valorizărilor.

Militarismul, ce-a perturbat, poate din superioare nevoi, în cursul războiului întregă producția, ce nu era de războiu — a fost înlocuit la noi cu guverne și reprezentanți de autorități, care mai cred și azi că pot substitui și reglementa factorii de producție cu câteva referate, pe urma cărora curg ploaie măsurile și regimurile de restricție.

Azi, inglodați în noianul legilor și ordonanțelor ce pretind că „reglementează“ — ne întrebăm care din variatele noastre producții are libertatea de acționare: Răspundem? *nici una.*

Cerealele și morăritul dela începutul României întregite ca și azi, au fost și sunt supuse unor măsuri și regimuri pe cât de absurde, pe atât de păcătoase.

Încă în anii 1915 și 1916, guvernul de pe atunci, a înființat pe lângă ministerul de interne, un fel de serviciu central pentru controlul prețurilor și pentru aprovizionare, condus de o largă comisie alcătuită din reprezentanți ai tuturor partidelor politice. În acești doi ani: Vechiul Regat a dat puterilor centrale peste 700.000 vagoane cereale.

De pe atunci s'a introdus nenorocitul sistem al permiselor pentru export, reglementat când cu recolta veche, când cu recolta nouă, când cu contingenți pentru nevoile interne și pentru armată, când cu taxe în aur, variind după cum au variat și acordările de credite și depozitare a acestor taxe la Deutschebank din Berlin, în baza căror depo-

zite de aur, Nemții în vremea ocupației, și-au bătut joc de Țară și au emis „leii“ germani prin Banca generală, azi Banca generală a Țării Românești.

Producția cerealelor, în special a grâului și porumbului, de pe atunci a fost stânjenită și nici chiar amestecul Angliei, în primăvara anului 1916 prin Biroul Britanic care a aglomerat cantități mari în toată Oltenia și Muntenia — nu a determinat pe Cei chemați să „evacueze“ de cu vreme în Moldova alături de atâtea nimicuri, cel puțin o parte a cantităților de cereale aglomerate — pentru ca în iarna și primăvara anului 1916—1917 să nu ne moară de foame și de tifos exantematic, ingrozitorul număr de soldați și civili, ce-și disputa ințietatea numerică cu cei morți pe fronturile efective din 1916 . . .

Reglementarea și amestecul statului în producția de cereale s'a continuat și în timpul bejeniei din Moldova.

După războiu și până azi se continuă, mai mult s'au mai puțin barbar, reglementările producției cerealelor prin regime cu rechiziționări, maximumi, contingentări, export cu permise și cu învârteli nepermise.

Așa încât azi am ajuns în trista situație de a trebui să avem *griji pentru alimentarea internă* — noi țară agricolă, cu export anual de 200—400 mii vagoane cereale. În special producția

grâului, în urma reglementărilor și șicanelor zilnice, amenință să ajungă total compromisă. Căci producătorii de grâu de până ieri, se îndeletnicesc azi cu producerea orzului, ovăzului, porumbului — mai puțin „reglementat“ și ca urmare mai rentabil.

La fel au situația și industriașii agricoli: *morarii*. E bine știut că industria morăritului din fosta Ungarie a fost dezvoltată așa fel, că și-a câștigat prestigiul primului loc între industriile similare mondiale. În afară de morile din Budapesta și câteva din centrele de pe șesul Ungariei — marea parte a industriei morăritului din fosta Ungarie, azi aparține României întregite.

Împreună cu morile din Vechiul Regat, aceasta industrie are o capacitate de măciniș *zilnică* de peste 1000 vagoane, ca să nu mai adaugăm și puținele mori din Basarabia și Bucovina.

Deși morăritul constituie o eminentă industrie agricolă, înzestrată cu cele mai moderne instalațiuni tehnice și oferă, țării și streinătății toate produsele acestei industrii în cea mai superioară calitate — este ajunsă azi, în urma măsurilor și reglementărilor guvernelor, pe panta de a fi distrusă.

Se persistă de cătră guvern și în anul 1923 — cinci ani după războiu! — în reglementarea măcinișului pe procente de extracție,

pe sorte de făină cu prețuri maximale și se înțelege cu opreliști „definitive“ la export. Poate mai târziu — cu permis.

Ca incuria să fie și sinistră s'a impus ca taxe de export la vagon — *dacă s'ar permite grâul și făina la export — câte treizecimii lei plătiți în valută forte, pe lângă celelalte competențe.*

În astfel de condiții, având la spate și legea contra speculei, este firesc că morarii trebuind să respecte prețurile maximale fixate arbitrar, nu pot să-și provadă morile cu stocurile necesare și astfel în alimentarea publică, în deosebi a orașelor armatei și a industriilor, se produc perturbații primejdioase, atât în ce privește îndeștularea trebuințelor de pâine cât și din punct de vedere moral.

Și în ce privește industrializarea porumbului și a orzului reglementările și opreliștele să țin lanț. Fabricarea spiritului din cereale apoi folosirea cerealelor în alte industrii, când este restrinsă când este îngăduită cu sau fără permise.

Și în același timp exportul de cereale — este sau îngăduit sau restrins înse în toate cazurile exclusiv numai cu permise — *neintrerupt de opt ani!*

În astfel de condiții este firesc ca producția de cereale, în lipsa ori cărei libertăți, să ajungă

aproape să fie compromisă și ca urmare exportul de cereale și de făină, ce forma principalul export din România și din ținuturile alipite, să ne prezinte rușinoasa situație, ce ne-o arată Statistica și balanța noastră comercială pasivă.

Aceste constatări, le supunem în deosebi și atenției celor ce argumentează, că scăderea producției noastre de cereale ar fi numai o firească urmare a Reformei Agrare.

Chestiunea petrolului este și mai complicată în urma imixtiunii Statului ante și postbelică.

Distrugerea exploatărilor din Valea Prahovei în iarna anului 1916 la cererea și sub conducerea Englezilor — cu toate forțările de refacere, făcute de Puterile Centrale în timpul ocupației de aproape doi ani — a avut repercusiuni greu de suportat sub raportul producției țării. Și aceste greutăți au fost mărite cu reîntoarcerea guvernului român la București, care a proclamat reglementarea acestei producții, parte prin fixarea măsurii de rafinare, parte prin prețuri maximale și prin opreliștile de esport, îngăduite numai la epoce și în cantități fixate biurocratic cu permise valorizate.

Că așa zisa naționalizare a primei societăți petrolifere „Steaua Română“, contribuie la perturbarea producției petrolifere este numai firesc.

Situații la fel prezintă toate industriile și exploatățile de seamă din țară. În urma impor-

tanței lor — ne oprim o clipă, în mod special asupra producției: *lemnului, fierului și vitelor* — însemnând unele din măsurile de reglementare ce li se aplică.

Se știe că industria forestieră cea mai puternică din Europa, după Rusia veche, era în Transilvania, care are terenuri păduroase în întindere de peste 6 milioane jugăre cadastrale. Exploatările și industriile ei forestiere au capitale și investițiuni de peste 2 miliarde lei aur.

Ei bine, acest important ram de producție, în urma reglementărilor fără sfârșit și fără rost a ajuns la marginea falimentului.

Nime nu mai are *curajul riscului* să mai producă nici cherestea, nici lemne de construcție, nici traverse și nici măcar lemne de foc.

În urma regimului silvic unificat și a măsurilor guvernului, producția și valorizarea în intern este supusă când opreliștilor, când rechiziționărilor, contingentărilor etc. În același timp, esportul este din vreme în vreme reglementat sau cu opreliști sau cu taxe imposibile — dar în totdeauna cu permise sau autorizații speciale.

La această industrie s'a mai comis și brutală ilegalitate de a fi *reglementată pe provincii* — cum e cazul recent cu obligativitatea furnizării lemnului de foc pentru Capitală, armată și C. F. R. impusă numai Industriei forestiere din Ardeal!

Producția de fier prezintă aspecte și mai ciudate.

Se știe că Vechiul Regat ca și Basarabia și Bucovina, n'au mine și fabrici pentru extracțiunea ferului. Astfel de mine și fabrici avem numai câte una în Ardeal și în Banat. „Reșița“ din Banat e societate particulară și Hunedoara și Ghelarul din Ardeal este a Statului.

Azi în stare de funcționare — dela mine-reu până la fabricația complectă este numai Reșița. Minele și turnătoria statului din Ghelari-Hunedoara, având în fosta Ungarie fabricile de completare la Budapesta, Diósgyőr, Zólyombrezo etc. — azi nu pot produce decât fontă și singura fabrică a Statului cu instalații mance o avem la Cugir, unde se prelucră foarte limitate cantități de fontă.

În ce privește „Reșița“ — prea sunt cunoscută măsurile luate de către guverne, sub lozincă naționalizării, prin care de cinci ani se stânjenește această importantă producție. Statul, la anumite epoce avea datorii de sute de milioane față de Reșița pe care o obligau la furnituri, fără să le plătească la zi — ca azi după ce a fost „naționalizată“ de guvernul actual, să aibă și „posibilități de esport, se înțelege cu permis — după îndestularea nevoilor interne“ cum ni se spune de curând.

Acest joc frivol cu interesele economice

superioare ale statului se evidențiază și mai brutal, când știm că din *fonta* fabricii statului din Hunedoara, în loc să se prelucre în țară, s'au exportat esact în Ungaria cu intermediul unor foști ingineri și funcționari streini ai aceleiași fabrici, care și-au părăsit serviciul nevrând să depue jurământul.

O importanță deosebită atât pentru economia Țării întregite cât și pentru decentralizarea cerută de interese superioare de stat — prezintă producția provenind din *creșterea vitelor*.

Bogăția în vite și posibilitățile de venit și industriale pe care le putem avea din acest ram de producție — refuză ori ce stânjenire prin măsuri de amestec ale Statului și prin reglementări, în ce privește creșterea și valorizarea acestei bogății.

Cu toate aceste, Statul după Unire, parte prin un serviciu zootehnic și veterinar greșit unificat, parte prin reglementări, maximări, contingente etc. a consumului intern și a valorizării prin export atât a vitelor, cât și a materiilor prime ce le oferă industriei — a ajuns să stingherească și această producție.

Toată lumea știe — că în fosta Austro-Ungarie și azi în Transilvania, Banatul și Bucovina României întregite, a fost cea mai înaintată creștere de vite din întreaga Europă—grație condițiilor naturale date, și a sprijinului și măsurilor zoo-

technice de pe vremuri. Ce era mai firesc dar ca serviciul zootehnic și veterinar să fie continuat după aceste norme? Azi acest serviciu este unificat și se conduce după normele dela București, având și școala superioară și institutul veterinar la București — ca și superioara școală silvică a Țării — care e găzduită tot la București . . .

Mai grav a fost încătușată înse producția de pe urma creșterii vitelor prin măsurile ce reglementează cu deosebire consumul intern, în sprijinul căruia se maximează prețul cărnii, a pieilor; se contingentează valorizarea vitelor în raport cu esportul pe permise. Iar azi, când de ochii lumii s'a lăsat liber esportul vitelor, acest esport a fost compromis prin impunerea unor taxe vamale de 10.000 lei pe cap de vită — ca și când guvernul nostru ar fi în situația să reglementeze suveran și prețurile cărnii din piețele mondiale, cum dorește să asigure consumului de lemne, făină, carne, legume și ouă a capitalei un regim excepțional și de favoare față de ori care alt oraș al Țării.

Cunoaștem rezonul electoral a acestei speciale îngrijorări de Capitală — dar nu găsim justificarea economică și socială.

Cum primii producători — crescătorii de vite — sunt în Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina — măsurile și reglementările prin care guvernul încătușează acest ram de producție — pe lângă devastările economice, mai produc și

aparența subjugării nouilor teritorii alipite în favorul ilicit a Vechiului Regat, ceea ce constituie o gravă eroare de guvernare, pe care o săvârșesc cei ce o fac și *nu cei ce o relevă*, cu gândul bun de-a fi eliminată.

De altcum întreg regimul nostru de producție ca și cel de valorizare internă și externă, este supus la grele încercări prin improvizatele măsuri în ce privește consumul intern, importul, esportul, vămile interne și externe și convențiile economice și comerciale cu statele limitrofe.

Copierile din streinătate, fostul regim militarist din cursul războiului, neputința de a ne debarasa *la timp* de măsurile excepționale și în bună parte îndirjirea de-a ne asigura puterea politică, și după războiu, prin supunerea vieții economice intereselor de partid — a făcut să fie perturbat mecanismul vieții noastre economice și sociale, așa fel, ca azi să ne găsim în bogata noastră Țară: *cerșetorii propriilor noastre bogății*.

În frământările dela unire încoaci, dealtcum firești, în urma marilor deosebiri de viața politică și economică, n'am putut avea timpul să stăm fie-care cu noi de vorbă, ca să coborâm problemele în raza soluțiilor, și să nu îngăduim aservirea lor, ambițiilor personale sau veleităților de putere. Să ne dăm seama *de situația schimbată* și de complexul marilor probleme, a căror rezolvire cumpătată, constituie prima noastră datorie.

CONCLUZII:

Paginile ce premerg, credem că îndreptăţesc fixările ce urmează:

Crizele economice și sociale în care ne zbatem, decurg în primul rând din propriile noastre maladii și greșeli.

Se impune dar, *diagnostizarea* propriului nostru bolnav prin noi înșine și dacă ținem seama de *sistemele de cercetare*, nu vom accepta, *fără adaptare*, rețetele importate și nu vom compromite însănătoșarea de dragul nici unor teorii.

Dându-ne seama că, după întregirea neamului, problemele economice și sociale ni s'au înmulțit, că rolul Statului de azi ne-a creat o întreagă serie de noi probleme — vom chema la acțiune toate forțele și toți factorii ce-i avem și pe care îi mai putem creia — fără nici un fel de veleități.

În scopul îndeplinirii trebuințelor interne dar în deosebi pentru *intensificarea* producției:

Să asigurăm deplina libertate a producției

și deplina libertate a valorizării și circulației interne și externe a bunurilor noastre.

Să ne cunoaștem reciproc aporturile aduse și bogățiile Țării întregite — fără exagerări, dar în reala lor valoare — aranjând de urgență toate raporturile cu streinătatea, remase încă în suspens.

Să dăm muncii și producției întreaga protecție și nu imixtiune a puterii de Stat prin o politică socială și economică ce să-și aibă efectivă afirmare în:

libertatea și sprijinirea formării de organizații sociale și economice din inițiativă particulară ;

libertatea circulației în intern și estern a bunurilor și prin urmare libertatea valorizării și comerțului ;

apărarea și îndestularea consumului intern *exclusiv* numai prin o chibzuită politică vamală și prin convenții economice bine așezate — în cadrele cărora, putem îngriji atât consumul cât și importul, exportul, fără să recurgem la nenorocitele sisteme ale permiselor, autorizațiilor, contingentărilor, rechiziționărilor etc. ;

aranjarea de urgență a chestiunii Băncii Naționale și a întregii noastre finanțe, atât în ce privește organizațiile bancare, cât și în ce privește Cooperația precum și instituțiile de Giro, Clearing, Casele Postale etc.

Decentralizarea muncii economice pe sectoare și pătrunderea în orașe a factorilor indicați de întregirea neamului.

Punerea în valoare a bogățiilor Țării — în largă măsură și cu toate contribuțiile — fie acelea

ale cetățenilor Țării întregite, fie ale factorilor intelectuali și materiali ce-ar veni din streinătate, să muncească și să producă la noi.

Sprijinirea și crearea indicatelor industriei agricole propriu zise, mari și mici — ca să putem pune în valoare materiile prime. Și astfel să putem reduce importul la minim și să ajungem la balanță comercială și economică activă — cu ajutorul exportului — înlesnindu-ne traiul, și scăpând de scumpete prin fortificarea valutei.

Se înțelege că, toate aceste cer imperios abandonarea în întregime a imixtiunii Statului în acționările vieții economice și în substituirile factorilor și funcțiunilor economice.

Rolul puterii esecutive a Statului — guvern și organele sale — nu trebuie să fie decât să împărțească dreptatea, să administreze, să îngrijească de mijloacele de instrucție și de apărare a țării.

Pentru toate celealalte funcțiuni și în special pentru cele economice, este a se apela la munca și competența factorilor pentru asta chemați. Doar sprijinul, îndrumarea și controlul cerut de superioare interese, mai rămâne în grija organelor de esecutivă ale Statului.

Ca să ajungem înse toate aceste, se impune *schimbarea sistemului de guvernare.*

Țara întregită, dar mai ales complexul problemelor sociale și economice, nu poate suporta centralizările pseudoconstituționale și curatelele

guvernelor, ce vor să poruncească și nu să administreze.

Noi credem că decentralizarea și preocupările pentru organizarea factorilor progresului Țării, ar nivela asperitățile, ar îndulci luptele dela om la om, dela partid la partid, îngăduind fie căruia vrerea, să se aștearnă pe lucru, intensificând producția intelectuală și materială, pentru consolidarea Statului, întregit cu atâtea jertfe.

Azi când stăpânim istoria, făurită de înaintașii noștri cu atâta cinste și realizată de sufletul neamului aninat de baionetele soldatului român; azi când întregirea neamului ne lasă să privim cu încredere viitorul și Țara noastră poate să trăiască în plenitudinea forțelor ei:

Credem că am lipsi dela indatoririle sfinte, ce ne-a fixat *Unirea*, dacă n'am și *O* cinstim, cu *munca și organizația, dătătoare de lumină și progres.*

